

**ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
PAMIATKOVÁ ZÓNA MEDZEV**

Rožňava, marec 2008

Zásady ochrany pamiatkového územia
PAMIATKOVÁ ZÓNA MEDZEV
boli vypracované Krajským pamiatkovým úradom Košice
podľa § 29 ods. 2 Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu.

Zásady ochrany pamiatkového územia

sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia,
definujú pamiatkové hodnoty pamiatkového územia a stanovujú požiadavky na optimálny
spôsob ich ochrany, obnovy a prezentácie,
vytvárajú aktuálny základný podklad pre výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového
fondu v pamiatkovom území,
sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na
spracovanie územno-plánovacej dokumentácie.

Kolektív spracovateľov:

Ing. arch. Eva Šmelková, zodpovedný riešiteľ

Ing. arch. Radoslav Mokriš, riešiteľ

PhDr. Anton Karabinoš, archeológia

Ing. Vladimír Sobota, historická zeleň

OBSAH:

1. **ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE, STR. 1 - 6**
 1. NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 2. NÁZOV OBCE (MESTA) PODĽA ZÁKLADNEJ ÚZEMNEJ JEDNOTKY A KATASTRA, V KTOROM SA PAMIATKOVÉ ÚZEMIE NACHÁDZA
 3. ORGÁN, KTORÝ ÚZEMIE VYHLÁSIL, DÁTUM VYHLÁSENIA, Č. ÚZPF
 4. VYMEDZENIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 5. VYMEDZENIE OCHRANNÉHO PÁSMA

2. **ODÔVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA, STR. 7- 20**
 - A. DÔVOD SPRACOVANIA ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 - B. STRUČNÝ HISTORICKÝ A STAVEBNÝ VÝVOJ ÚZEMIA
 - C. ZÁSADNÉ URBANISTICKÉ VÝVOJOVÉ ETAPY
 - D. URBANISTICKÁ ŠTRUKTÚRA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 - E. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT
 - F. FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 - G. NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY
 - H. FUNKČNÉ VYUŽITIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ
 - I. SPOLUPRÁCA NA REGENERÁCII PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 - J. PREHĽAD V SÚČASNOSTI PLATNÝCH AKO AJ ROZPRACOVANÝCH ÚZEMNOPLÁNOVACÍCH DOKUMENTÁCIÍ

3. **POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA, NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE, OBJEKTOVEJ SKLADBY, VÝŠKOVÉHO A PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV, PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU, CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV, SILUETY A PANORÁMY, ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK A ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT, STR. 21 - 33**
 - I. ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 - II. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 - III. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE
 - IV. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA
 - V. POŽIADAVKY NA VÝŠKOVÉ USPORIADANIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ
 - VI. POŽIADAVKY NA PRVKY INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU
 - VII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV V ÚZEMÍ
 - VIII. POŽIADAVKY NA OCHRANU SILUETY A PANORÁMY ÚZEMIA
 - IX. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK
 - X. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

4. **ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA, STR. 34**

5. **TEXTOVÉ PRÍLOHY, STR. 35 – 46**

6. **FOTOGRAFICKÁ PRÍLOHA K ČASTI 2.**

7. **MAPOVÁ PRÍLOHA, 3 MAPY**

8. **PRÁVNE NORMY, CD NOSIČ**

ČASŤ 1.

ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE

1. NÁZOV PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. Názov: PAMIATKOVÁ ZÓNA MEDZEV
2. Typ pamiatkovej zóny: mestská
3. Číslo v ÚZPF: 69

2. NÁZOV OBCE (MESTA) PODĽA ZÁKLADNEJ ÚZEMNEJ JEDNOTKY A KATASTRA, V KTOROM SA PAMIATKOVÉ ÚZEMIE NACHÁDZA

1. Sídlo: Medzev
2. Katastrálne územie: Medzev
3. Okres: Košice okolie
4. Samosprávny kraj: Košický

3. ORGÁN, KTORÝ ÚZEMIE VYHLÁSIL, DÁTUM VYHLÁSENIA

1. Vyhlásenie pamiatkovej zóny:

Forma: Všeobecne záväznou vyhláškou Okresného úradu Košice - vidiek č. 1

Dátum: 1. 2. 1995

2. Uverejnenie: Vestník vlády SR , ročník 6, čiastka 3

3. Nadobudnutie účinnosti: 19. 7. 1996

Vyhlásenie je v súlade so zákonom SNR č. 472/ 1990 Zb. o organizácii miestnej štátnej správy , aj so zákonom SNR č. 295/1992 Zb.

Mestské zastupiteľstvo v Medzeve na svojom rokovaní, konanom dňa 27. januára 1994, uznesením číslo 5/1994 súhlasilo s vyhlásením pamiatkovej zóny Nižný Medzev (dnes Medzev).

4. VYMEDZENIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Hranica pamiatkového územia je popísaná v rozsahu podľa Vyhlášky okresného úradu Košice vidiek č. 1, s popisom upraveným podľa „Smernice na ostatné úlohy katastra nehnuteľností“ S74.20.73.49.00 vydanéj Úradom geodézie, kartografie a katastra SR v roku 1999.

Východiskovým bodom popisu hranice pamiatkovej zóny je západný roh parc. č. 1345 – cestné teleso. Hranica pokračuje jeho severozápadnou hranicou po severný roh (styk s parcelou č. 1346). Z tohto bodu prechádza Štóska ul., parc. č. 1392/1 k západnému rohu parcely č. 1681, pokračuje severozápadnými hranicami parc. č. 1681 a 1682/1. V jej severnom rohu sa lomí na juhovýchod, ďalej pokračuje severozápadnou, severovýchodnou a juhovýchodnou hranicou parc. č. 1683, ďalej kopíruje severovýchodné hranice parc. č. 1686, 1687, 1690, 1692/2, 1692/1, 1695, 1696, 1699, 1700, 1703, 1704, 1707, 1708/1, 1708/2, 1711, 1712, 1715, 1716, 15. Ďalej sa lomí severovýchodným smerom opisujúc pritom severozápadné hranice parc. č. 16, 18, 19, 22, 23, 26, 27. V severnom rohu parc. č. 27 sa stáča na juhovýchod opisujúc jej severovýchodnú hranicu, pokračuje severozápadnou hranicou parc. č. 29 a 31, v ktorej severnom rohu sa lomí na juhovýchod opisujúc pritom jej severovýchodnú hranicu. Pokračuje severozápadnou hranicou parc. č. 33, 34, ktorú opisuje aj zo severovýchodnej a juhovýchodnej strany. Pokračuje severovýchodnou hranicou parc. č. 35. Z východného rohu parc. č. 35 pretína cestné teleso parc. č. 331/2 k severnému rohu parc. č. 573, pokračuje severovýchodnou hranicou parc. č. 573, 574. Vo východnom rohu parc. č. 574 sa lomí smerom na juh, pričom opisuje východné hranice parc. č. 574, 575, 578, 579, 582, 583, 586, pokračuje jej južnou hranicou a opäť sa stáča na juh opisujúc východné hranice parc. č. 587, 589, 591/1, 591/3, 591/2, 592/1, 592/5, 592/3, 592/4, 592/2,

600/2, 620, ktorú opisuje zo severnej, východnej aj južnej strany až po východný roh parc. č. 609. Tu sa stáča na juhozápad opisujúc juhovýchodné hranice parc. č. 609, 608. Z južného rohu parc. č. 608 pretína cestné teleso – Štóska ul. parc. č. 1392 k východnému rohu parc. č. 849. Ďalej pokračuje juhovýchodnou hranicou parc. č. 849, 848, 847/1, 844. V južnom rohu parc. č. 844 sa lomí smerom na severozápad opisujúc juhozápadné hranice parc. č. 844, 845, 867. Zo západného rohu parc. č. 867 pretína teleso rieky parc. č. 784 k východnému rohu parc. č. 869, ďalej opisuje východné a južné hranice parc. č. 869, 871, 872, 875, 876, 878, 880/5, 903, 891, 890, 889, 887, 886. Pokračuje juhozápadným smerom juhovýchodnou hranicou parc. č. 903, 905/1, 906, 909, 910, 913, 914, 917/2, 917/1, 918, 921, 922, 925, 926, 929, 930, 933, 934, 937. V južnom rohu parc. č. 937 sa stáča na severozápad, sleduje juhozápadnú hranicu parc. č. 937 a 936. Zo západného rohu parc. č. 936 pretína teleso potoka parc. č. 1055 a cestné teleso parc. č. 1056 k východnému rohu parc. č. 1183. Ďalej pokračuje juhovýchodnými hranicami parc. č. 1183, 1180, 1179, 1178, 1175, 1174. Z južného rohu parc. č. 1174 pokračuje severozápadným smerom po juhozápadných hraniciach parc. č. 1174, 1173/1, 1173/4, 1172, 1171, 1170. Stáča sa a sleduje západnú a severozápadnú hranicu parc. č. 1170. Pokračuje severozápadnými hranicami parc. č. 1173/3, 1173/2, 1176, 1177, 1179, 1181, 1182, 1185, 1186, 1189, 1190, 1193, 1194, 1197, 1198, 1201, 1202/1, 1202/2, 1205, 1206, 1209, 1210, 1214, 1215, 1218, 1219, 1222. V severnom rohu parc. č. 1222 sa lomí smerom na juhovýchod opisujúc severovýchodnú hranicu parc. č. 1222. V jej východnom rohu sa stáča smerom na severovýchod a sleduje severozápadné hranice parc. č. 1223, 1224, 1225/2, 1227, pokračuje severnou a východnou hranicou parc. č. 1228 a 1230/3. Pokračuje juhovýchodnou hranicou parc. č. 1231/1, 1285/2, 1285/1. Z východného rohu parc. č. 1285/1 pretína teleso rieky parc. č. 784 k južnému rohu parc. č. 1288. V tomto rohu sa lomí severozápadným smerom a sleduje juhozápadné hranice parc. č. 1288, 1289, 1303, 1304. Zo severného rohu parc. č. 1304 pretína parc. č. 1311 a 1313 k južnému rohu parc. č. 1312 a ďalej sleduje juhozápadné hranice parc. č. 1312, 1318, 1319, 1322, 1323, 1326, 1327, 1330, 1331/1, 1334, 1335, 1338, 1339, 1342, 1343, 1345 k východnému západnému rohu parc. č. 1345.

Súčasťou vymedzenia hranice pamiatkovej zóny je grafická príloha v mierke 1:1000, spracovaná na základe kópie katastrálnej mapy vydané Katarstrálnym úradom v Košiciach Správou katastra Košice – okolie zo dňa 16. augusta 2007.

5. VYMEDZENIE OCHRANNÉHO PÁSMA

Pamiatková zóna Medzev nemá vyhlásené ochranné pásmo. V návrhu na vyhlásenie pamiatkovej zóny bolo uvažované zahrnúť do ochranného pásma obojstrannú uličnú zástavbu na juhozápadnom a severozápadnom okraji pamiatkovej zóny. Toto ochranné pásmo však nebolo vyhlásené. Rovnako bolo navrhované vyhlásenie ochranných pásiem technických pamiatok v Zlatej doline, Šugovskej doline, Doline Pivring a v doline Humel. Ani tieto ochranné pásma neboli vyhlásené.

Hranicu pôvodne navrhovaného ochranného pásma pamiatkovej zóny bude potrebné prehodnotiť. V záujme ochrany pamiatkových hodnôt pamiatkovej zóny je nutné jej stanovenie v približnom rozsahu:

- obojstranné pokračovanie Štóskej ulice v pôvodne uvažovanom rozsahu až po potok Zlatná, z dôvodu regulácie obnovy jestvujúcich objektov a výstavby nových objektov tvoriacich vstup do pamiatkovej zóny od Štósu;
- obojstranné pokračovanie ulice Grunt až ku ceste na cintorín, z dôvodu zachovania vidieckeho charakteru tunajšej zástavby;
- starý cintorín nad lokalitou Grunt z dôvodu ochrany cenného starého cintorína;

- lúky nad východnou časťou lokality Grunt pri dotyku s námestím (pod lesnou cestou ku vodojemu) z dôvodu zachovania nezastavaných pohľadov (nahľadov) na sídlo a pamiatkovú zónu;
- časť zástavby v západnom rohu pri styku Mariánskeho námestia a ulice Grunt, z dôvodu zachovania nenarušených interiérových pohľadov v pamiatkovej zóne;
- na zváženie je aj zahrnutie svahu nad južnou frontou Štóskej ulice, z dôvodu regulácie tu prebiehajúcej novej zástavby rodinných domov, ktorá sa dostáva do priamych priehľadov z interiéru pamiatkovej zóny.

Rovnako, i keď to priamo nesúvisí s územím pamiatkovej zóny a s jej architektonickými a urbanistickými hodnotami, je nutné nezanedbať ochranu objektov, ale aj bezprostredného okolia hámrov. Hámre a hámorníctvo musíme považovať za základ osídlenia samotného Medzeva, za limity, ktoré určovali jeho rozvoj. Bolo by nesprávne, keby sa pamiatková zóna v Medzeve chápala len ako mestská pamiatková zóna a zabudlo sa na fenomén, ktorý dodáva tomuto mestu genius loci.

Hámre, ktorých miera zachovania pamiatkových hodnôt umožnila ich vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky, je nutné chrániť i spôsobom vyhlásenia ochranného pásma, ktoré zahŕnie bezprostredné územie, ktoré bolo nutné na ich fungovanie. Založenie hámra bolo spojené s náročnými úpravami prírodného prostredia, s vytvorením vodnej nádrže, prívodom vody do náhonu z prírodného vodného toku. Toto územie má charakter kultúrnej krajiny, a preto je nutné taktiež ho chrániť.

ČASŤ 2.

ODÔVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

A. DÔVOD SPRACOVANIA ZÁSAD OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Požiadavka na vypracovanie zásad ochrany pamiatkového územia vyplýva z dikcie pamiatkového zákona. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky so sídlom v Bratislave preto zahrnul vypracovanie Zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Medzev do Plánu hlavných úloh pre rok 2007. V zmysle § 29 ods. 2 pamiatkového zákona Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Medzev (ďalej len „Zásady ochrany“) vypracoval Krajský pamiatkový úrad Košice (ďalej len „Krajský pamiatkový úrad“). Terénny urbanistický prieskum, ktorý bol aktuálnym podkladom na vypracovanie zásad, bol vykonaný v septembri 2007. Jeho zistenia boli zahrnuté do troch výkresov (Slohová analýza, Stavebno-technický stav a Pamiatkové hodnoty), ktoré sú uložené na pracovisku KPÚ Košice v Rožňave.

Spracované Zásady ochrany nadväzujú na Návrh na vyhlásenie Pamiatkovej zóny Nižný Medzev, ktorý vypracoval Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti stredisko Košice v roku 1993 v autorstve Ing. arch. Nagyovej. V časti D. predmetného elaborátu boli stanovené základné podmienky starostlivosti a ochrany v pamiatkovej zóne, týkajúce sa urbanistickej kompozície, ochrany zástavby, zachovania architektonických detailov, prístupu k povoľovaniu novostavieb, udržovania verejných priestorov a pod. Na usmerňovanie a vykonávanie základnej ochrany pamiatkovej zóny doteraz neboli vypracované zásady ochrany pamiatkového územia, preto bolo nevyhnutné ku vypracovaniu takéhoto dokumentu pristúpiť.

Keďže v súčasnosti platný Územný plán sídelného útvaru Medzev, vypracovaný Ing. arch. Viktorom Malinovským a Ing. arch. Jánom Bzdúchom, ARKONA Košice, bol vyhotovený v roku 1996, je predpoklad jej blízkej aktualizácie, prípadne vypracovania nového územného plánu pre mesto Medzev. Zásady je preto nutné vypracovať aj ako súčasť územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý bude podkladom pre spracovanie tejto územnoplánovacej dokumentácie.

B. STRUČNÝ HISTORICKÝ A STAVEBNÝ VÝVOJ ÚZEMIA

Stručná história v dátumoch:

1193 - založenie premonštrátskeho prepošstva v Jasove

1271 - privilégia kráľa Štefana V. pre spišských Sasov, týkajúce sa práva na samosprávu a práva na ťažbu rudy v okolitých baniach (Medzevčania sa tohto práva dovolávali, i keď nepatrili do Spišskej župy)

1. pol 14. storočia - prvá vlna osídľovania na pozvanie uhorského panovníka Bela IV.

1331 - v dokumente vytyčujúcom hranice medzi Smolníkom a prepoštvom v Jasove sa spomína potok „Pivunia“ ľudovo zvaný „Mechtildis“

1359 - najstaršia zachovaná písomná zmienka o sídle; v protokole sa spomína Villa Mechenseuph

1361 - v Medzeve bol vysvätený kostol s vysokou vežou (už nejestvujúci vo Vyšnom Medzeve)

1376 - doložená výstavba vodných hámrov, v zmluve medzi prepoštvom a Eliasom Teknagelom

1427 - portálny súpis prvý raz spomína dva Medzevy: Vyšný a Nižný

1430 - Nižný Medzev sa oddelil od plebánie Vyšný Medzev, spomína sa škola, musel tu už byť postavený nový kostol

1639 - vznikol hámornícky cech

1728 - Nižný a Vyšný Medzev boli spoločne prijaté do spolku siedmich hornouhorských miest a vo

Vyšnom Medzeve bol zriadený nižší banský súd

1732 - 1735 na podnet baróna Gregoriusa Sorgera, biskupa v Sedmohradsku, rodáka z Medzeva, bola vykonaná prestavba kostola

1752 - bola postavená v Nižnom Medzeve prvá škola, dovtedy, chodili do Vyšného Medzeva

1846 - bol otvorený prvý poštový úrad

1870 - bola otvorená Čerhátska sporiteľňa

1870 - najväčší rozmach hámorníctva, 109 hámrov a 198 vyhní

1890 - 1896 začalo sa s výstavbou železnice

1960 - Nižný a Vyšný Medzev sa spájajú do obce Medzev

1966 - Medzev získava štatút mesta

1999 - Medzev sa nariadením vlády rozdelil na mesto Medzev a obec Vyšný Medzev

Rozvoj metalurgie železa v staršej dobe železnej - halštatskej na území dnešného Slovenska priniesol potrebu prieskumnej činnosti aj v železorudných oblastiach Slovenského Rudohoria. Kultúra vekezugská, v mladšej fáze halštatu, ktorej nositeľmi sú skýtsko-trácke nomádske spoločenstvá, presiahla svojím vplyvom aj na nižinaté územie východného Slovenska. Halštatské osídlenie, zistené archeologickým výskumom a prieskumom terénu, dosiahlo svahy Slovenského rudohoria a v juhovýchodnej línii pokračovalo až na hranicu Slovenského krasu. Práve kataster súčasného Medzeva a Vyšného Medzeva patrí do tejto periférnej oblasti v staršej dobe železnej. Najbližšie zistené doklady osídlenia a produkcie boli odkryté pred jaskyňou Fajka v Jasove, kde archeologický výskum odkryl vyhňu, železnú surovinu a železné nástroje. V Čečejevciach, v polohe Gemerské, bola na halštatskom sídlisku zistená ťažba železa z miestnej bahennej rudy až do počiatkov doby laténskej. Tieto nálezy odkazujú na dôležitosť regiónu v praveku, ktorý sa naplno prejavil v rannej dobe dejinnej a v stredoveku.

V mladšej dobe železnej (laténskej) naše územie osídlili Kelti, ktorí so sebou priniesli vyspelé techniky hrnčiarstva a kovolejárstva. V dotknutej oblasti však poznáme iba jedno sídlisko z obdobia laténu, a to v Zádielských Dvorníkoch, v časti Zádiel, v oblasti osídlenej už v halštate, odkiaľ pochádza aj železná troska. Sporadické nálezy z obdobia laténu poznáme aj z ďalších lokalít situovaných v povodí Bodvy.

Rovnako v dobe rímskej (1. – 5. stor.) sa okrem južnej časti košickej kotliny vyskytuje osídlenie aj pri rieke Bodve. Rímsky historik Tacitus (cca 56 – cca 117) v diele *Germánia* popisuje etniká žijúce na sever od Dunaja. Medzi nimi spomína aj Kotínov, pravdepodobne posledné zvyšky keltského etnika, ktorí v horách ťažili železo. Keltov, Dákov a ďalšie pôvodné etniká v tej dobe už na väčšine územia vystriedali germánske kmene prichádzajúce zo severu a z východu.

Vývoj Medzeva je úzko spojený s premonštrátskym kláštorom v Jasove, ktorý založil v roku 1193 vojvoda Koloman, kráľ Haliče. Kláštor vždy patril pod mimoriadnu ochranu koruny. Celé územie Bodvy patrilo jasovskému kláštoru. Predpokladáme, že premonštrátom vyhovovalo osídlenie územia nemeckými kolonistami so skúsenosťami v ťažbe surovín, pretože od roku 1290 mali od kráľa právo dolovať rudu, okrem striebra. O kolonizácii údolia Bodvy neexistujú písomné dôkazy. Najstarším osídlením je Štós v hornom údolí Bodvy. Medzev vznikol v rámci nemeckej kolonizácie na južných svahoch Slovenského rudohoria. Príčinou povolávania osadníkov, ktorí v porovnaní s domácim obyvateľstvom dostávali výsadné práva, bolo preklopenie hospodárskeho úpadku v období po tatárskom vpáde a úsilie ekonomicky posilniť krajinu. Banská kolonizácia, ktorá zasiahla dolný Spiš v 13. storočí s doznievaním v prvej polovici 14. storočia, vytvorila sieť banských miest a obcí s centrom v Gelnici. Nemeckí osadníci, ktorí prostredníctvom banskej kolonizácie prichádzali, prinášali nový spôsob ťažby a spracovania surovín.

Prvá písomná zmienka o Medzeve je z r. 1359. Vtedy na požiadanie jasovských premonštrátov, ktorí mali spory o majetky s mestečkom Smolník, nariadil kráľ Ľudovít I. Spišskej

Kapitule urobiť obchôdzku hraníc jasovského prepošstva a stanoviť jeho presné hranice. Podľa listiny, vymedzujúcej tieto hranice, Medzev (villa Mechenseuph) už existoval a patril do jasovského panstva. Traduje sa, že prvé sídlo v chotári dnešného Medzeva sa nachádzalo severozápadne od dnešného mesta v lokalite Dörfel (Dedinka) a po revízii hraníc bolo pravdepodobne presunuté na územie jasovského prepošstva, kde sa neskôr rozčlenilo na dve samostatné lokality – Nižný a Vyšný Medzev.

Pôvod obyvateľov možno určiť len hypoteticky, na základe analýzy miestneho nemeckého dialektu, tzv. mantáčtiny. To naznačuje, že osadníci pochádzali z viacerých nemeckých jazykových území a neprišli ako homogénna skupina. Mantácky jazyk je syntézou, ktorá vznikla vyrovnávaním jazykových rozdielov v priebehu niekoľkých generácií a ďalej sa vyvíjala ako jeden z dialektov dolnospišských Nemcov – Gründlerov.

Pre spory, ktoré Jasov viedol o toto územie so Smolníkom v druhej polovici 14. storočia, sa zachovali prvé zmienky o medzevských hámroch. Z roku 1376 sa zachovala listina o povolení výstavby troch vodných kováčskych hámrov. Spočiatku sa obyvatelia Medzeva venovali prevažne baníctvu, po vyčerpaní nálezísk hámornému kováčstvu s doplnkovými zamestnaniami (pálenie uhlia, spracovanie dreva). Hámorníctvo bolo predpokladom prudkého rozvoja Medzeva v 15. a 16. storočí.

V 17.- 19. storočí boli Nižný a Vyšný Medzev významným hospodárskym centrom Uhorska, so zameraním na výrobu poľnohospodárskeho a baníckeho náradia. V prvej polovici 17. storočia tu vznikol kováčsky cech. Výroba dosiahla vrchol v druhej polovici 19. storočia. Konkurencia priemyselnej výroby a rýchla industrializácia okolia Košíc však spôsobili prudký pokles produkcie medzevských hámrov a začiatok vysťahovalectva v 70. rokoch 19. storočia. Začiatkom 20. storočia sa kováči združili do spoločného družstva, ale po prechodnom oživení remeselná výroba v meste znovu upadala. Založenie továrne Tatrasmalt, začiatkom 50. rokov 20. storočia, bolo podstatným zásahom do života aj do etnickej štruktúry mesta. Pôvodní obyvatelia boli nútení preorientovať sa na prácu a život v zmenenom sociálnom a kultúrnom prostredí, do mesta sa sťahovali obyvatelia z okolia. Výroba v hámroch sa v malom rozsahu obnovila až koncom 50. rokov 20. storočia. Dnes už pracujú len dva hámre.

V šesťdesiatych rokoch 20. storočia sa Vyšný a Nižný Medzev spojili do jednej lokality, a Medzev získal štatút mesta. V roku 1999 sa obidva sídla opätovne osamostatnili, pričom štatút mesta ostal Nižnému Medzevu, rovnako ako aj názov - Medzev.

C. ZÁSADNÉ URBANISTICKÉ VÝVOJOVÉ ETAPY

Pahorkatinný až vrchovinný chotár Medzeva sa rozkladá na východných svahoch Slovenského rudohoria v západnej časti Košickej kotliny. Mestečko leží 36 km na západ od Košíc, v údolí riečky Bodvy. Priame dôkazy o prítomnosti človeka na tomto území v praveku a staroveku nie sú známe, i keď tu bol vzhľadom na nerastné bohatstvo vývoj pravdepodobne podobný ako na ostatnom území Slovenského rudohoria.

Medzev vznikol až v 14. storočí, hoci pôvodné osídlenie tohto územia môže súvisieť s nemeckou kolonizáciou po tatárskom vpáde v 2. polovici 13. storočia. Prví kolonisti sa pravdepodobne usadili vo viacerých osadách. Jednou z nich, ktorá je doložená, je lokalita Dörfel na sútoku Bodvy a potoka Pivering. Je to asi 2 km západne od stredu dnešného Medzeva.

Traduje sa, že obyvatelia Dörfelu sa po revízii hraníc medzi Smolníkom a Jasovom (1359) presťahovali na územie prepošstva do oblasti Vyšného Medzeva, kde vznikol i prvý kostol, vysvätený v roku 1361. K žiadnemu sťahovaniu však nemuselo dôjsť. Osady, pozostávajúce z jednoduchých drevených obytných domčekov, vznikali podľa potreby v miestach ťažby surovín a v súvislosti s premiestnením ťažby i zanikali. Centrom tejto sústavy osád bol spomínaný kostol,

na území dnešného Vyšného Medzeva, ktorý sa stal zárodkom mestskej štruktúry. Hlavná os osídľovania sa tiahla, s výnimkou zamokreného údolia Bodvy, od tohto kostola približne severojužným smerom, ďalej až do oblasti tzv. Grundu (terajšia ulica Grunt).

Prudký rozvoj mestečka nastal ako dôsledok rozvoja remesiel – najmä hámorného kováčstva. Začiatok výstavby vodných hámrov je doložený zmluvou medzi jasovským prepoštvom a Eliasom Teknagelom z roku 1376. Lokalita prvých troch hámrov bola v doline Šugov. Práve hámorníctvo prispelo k prudkému rozvoju výstavby v časti neskoršieho Nižného Medzeva, a to až do tej miery, že portálny súpis v roku 1427 už spomína dva Medzevy: Vyšný a Nižný. Nižný Medzev mal v tom čase 58 port a Vyšný Medzev 28 port.

Rozvoj hámorníctva, a ním získané zručnosti v úprave vodných tokov a pri výstavbe vodných nádrží, boli pravdepodobne predpokladom odvodnenia močiara na sútoku rieky Bodvy, potoka Grund a potoka Wüstling. Na takto upravenom pozemku sa v prvej polovici 15. storočia sformovalo nové centrum sídla. Tvorilo ho šošovkovité námestie v približne severo–južnej osi, na spojnici Grund (ďalej smer Turňa) – Vyšný Medzev (ďalej smer Gelnica). Zástavba námestia pozostávala z drevených domov na hĺbkovej parcele. V strede tohto námestia bol vybudovaný okolo roku 1430 nový kostol, zasvätený Narodeniu P. Márie. Na ploche námestia sa zrejme nachádzali i ďalšie verejné stavby. Ich existenciu a charakter však možno preukázať len archeologickým výskumom.

Prudší rozvoj Nižného Medzeva bol dôvodom aj na oddelenie od plebánie Vyšný Medzev. V listine, týkajúcej sa oddelenia, sa spomína aj cirkevná škola, ktorá sa nachádzala v blízkosti starého kostola vo Vyšnom Medzeve a slúžila aj naďalej pre obidve lokality. S vysušením údolia Bodvy a s výstavbou námestia súvisí zrejme aj presunutie trasovania cesty z Jasova na Spiš južnejším smerom. Na tejto ceste sa začala formovať ďalšia mestská zástavba, čím Nižný Medzev nadobudol pôdorys kríža a túto pôdorysnú schému si zachoval v podstate do súčasnosti.

Prijatie Nižného a Vyšného Medzeva v roku 1728 do spolku siedmich hornouhorských baníckych miest upevnilo mestský charakter sídla. V prvej polovici 18. storočia bola zrealizovaná prestavba kostola Narodenia P. Márie a uskutočnila sa výstavba viacerých verejných budov (škola). Vtedy zrejme začali vznikať i prvé murované obytné domy.

Ďalšia verejná zástavba v priestore námestia vznikla v čase najväčšieho rozmachu hámorníctva v 2. polovici 19. storočia. V tomto období boli nadstavané verejné budovy o druhé nadzemné podlažie. Obytné domy v priestore námestia a na Štóskej ulici sa začali meniť na murované, so zachovaním pôvodnej parcelácie. Do organizmu mestečka pribudli ďalšie verejné stavby (poštový úrad, sporiteľňa). Na konci 19. storočia bolo mesto zásluhou rozvoja banskej činnosti v Lucia Bani napojené na železnicu.

Dvadsaťe storočie neprinieslo žiadne väčšie narušenie ani doplnenie pôvodnej urbanistickej štruktúry. Vývojovo sa posilnila východo-západná os, a to najmä rozvinutím priemyselnej zóny na východnej strane. Nová zástavba bytových domov, vo forme malých sídlisk, sa sústredila na severozápadnej a na severovýchodnej strane. Nenarušila domoradia historického jadra, odčlenila však zadnú časť parciel domov na Štóskej ulici a parciel za východnou frontou námestia. Stred mesta však ostal vzácné nenarušený, čo bolo predpokladom na jeho vyhlásenie za pamiatkovú zónu.

D. URBANISTICKÁ ŠTRUKTÚRA PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Medzev je založený na pôdorysnom kompozičnom kríži. Západo-východná os je reprezentovaná Kováčskou a Štóskou ulicou, severo-južná Prochotskou ulicou, Mariánskym námestím a ulicou Grunt. Obidve ramená kompozičného kríža sú doplnené viac alebo menej výraznými vodnými tokmi (Bodva a jej severný prítok Opustený potok (Wüstling) a južný prítok

potok Grunt (Gründer Bach).

Západovýchodná os je hlavným dopravným koridorom a je v súčasnosti hlavnou kompozičnou osou, v smere ktorej sa mesto rozvíja. Je osou polyfunkčnou, viažu sa na ňu zariadenia cestnej a železničnej dopravy, plochy priemyslu a skladového hospodárstva (mimo PZ, cez pamiatkové územie však vedie obslužná cesta). Na túto os sú však napojené aj plochy bývania, športu, rekreácie a predovšetkým zóna občianskeho vybavenia.

Priečna severo-južná os smeruje od samostatného sídla obce Vyšný Medzev cez centrum sídelného útvaru, ktorým je Mariánske námestie, cez ulicu Grunt až po rekreačné plochy. Táto kompozičná os je charakteristická prevažne obytnou zástavbou, komunikácie cez ňu vedúce majú len miestny, obslužný význam. Obidve kompozičné osi vyúsťujú do voľnej prírody.

V území pamiatkovej zóny sú dve rozdielne urbanistické štruktúry. Zástavba v centre (v priestore námestia, na Štóskej a Kováčskej ulici) má charakter kompaktnej mestskej radovej zástavby. Domy sú postavené na hĺbkových parceliach. Obytné domy na námestí stoja na severnom okraji parcely a do šírky parcely sú pri ulici doplnené murovanou bránou, neskoršie zmenenou na krytý prejazd. Obytné domy na Štóskej a Kováčskej ulici stoja na západnom okraji parcely. V pokračovaní obytnej časti sú hospodárske dvorové krídla (neskôr prestavované na byty) a vzadu sú jednotlivé parcely uzavreté priečne postavenou stodolou, čím vzniká uzavretá usadlosť. Až za ňou nasleduje ovocná záhrada a pôvodne prechod do poľa. Takto uzavretá zástavba námestia a príľahlých častí ulíc mala aj ochranný charakter, keďže mesto nebolo nikdy opevnené.

Lokalita Grund (dnes ulica Grunt) má na rozdiel od centra charakter potočnej radovej dediny a je tvorená pôvodnou obytnou zástavbou samostatne stojacich ľudových domov, s hospodárskou časťou pokračujúcou za obytným domom, voľne prechádzajúcou do svahovitých záhrad. Táto obytná zástavba sa však postupne mení na rekreačnú zónu.

V pamiatkovom území sa nenachádza ďalšia sieť ulíc. Nová výstavba sa sústredila mimo pamiatkového územia, má skôr charakter sídliskovej výstavby a uličnú sieť nerozvinula.

E. VYHODNOTENIE ÚZEMIA Z HĽADISKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT

Mesto Medzev je nositeľom pamiatkových hodnôt hmotnej i nehmotnej povahy, ktoré boli dôvodom vyhlásenia jeho najzachovalejšej časti za pamiatkovú zónu a sú predmetom ďalšej ochrany. Hodnoty historického sídla sú definované najmä vysokou mierou zachovanej prírodno-urbanistickej štruktúry s kumulovanou zástavbou v údolí, pozostávajúcou z kompaktnej zástavby mestského typu s prevažujúcou slohovou architektúrou meštianskych domov a z rozvoľnenej zástavby v prírodnom prostredí charakteru ľudovej architektúry.

PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA HMOTNEJ POVAHY

- Pamiatková zóna Medzev si zachovala hodnotu **obrazu krajiny**. Mestečko Medzev leží na strednom toku riečky Bodva, v okrúhlejšej kotline chránenej juhovýchodnými svahmi Slovenského Rudohoria. Chotár je pahorkatinný až vrchovinový, v okolí mesta odlesnený, ďalej väčšinou bukový les. Dnešné mesto sa sformovalo na základe hámorníctva a s ním súvisiacou úpravou vodných tokov. Je teda umiestnené v doline, domoradiam v pamiatkovej zóne tvoria pozadie kopce na južnej strane. Terén na severnej strane, smerom ku Vyšnému Medzevu, je miernejší a do uličných pohľadov v pamiatkovom území priamo nevstupuje. Krajinný obraz sídla Medzev je pamiatkovou hodnotou, ktorá si zaslúži ochranu.
- Vzhľadom na spomínanú konfiguráciu terénu sa mesto v diaľkových pohľadoch z prístupových ciest neuplatňuje. Hodnotu **vonkajšieho obrazu územia**, tak možno

pozorovať len z novej cesty do Vyšného Medzeva. Je z nej vnímateľný pohľad na kostol a časť zástavby námestia. Tento pohľad je čiastočne rušený novou zástavbou obytných domov v popredí, ktoré však nie sú predimenzované výškovo, ale objemovo. Nerušené výhľady na pamiatkovú zónu sú len z okolitej prírodnej krajiny a z poľných ciest. Najkrajší pohľad na mesto je od vodojemu (Strážny kopec), z ktorého možno obsiahnuť takmer celé pamiatkové územie s dominantou stavbou kostola v strede. Ďalší výhľad na mesto je od novej zástavby pod Kauligovým vrchom, kde sa zobrazí celá zástavba Štóskej ulice a časti námestia. Panoráma sídla je tvorená jedinou výškovou dominantou, kostolom v strede, a susediacimi dvojpodlažnými budovami na námestí. Ďalej zástavba klesá do jednopodlažnej zástavby príľahlých ulíc.

- Hodnota **vnútorného obrazu územia** je v zachovaní priestorovej štruktúry pamiatkovej zóny, výškového a hmotovo-priestorového usporiadania objektov. Centrálna časť Medzeva je typickým vidieckym mestečkom s kompaktnou zástavbou mestského typu a s prevažujúcou architektúrou meštianskych domov, ktorá vznikla postupnou prestavbou baníckych a remeselníckych domoradií, so zachovaním značnej časti pôvodnej parcelácie a urbanistickej kompozície. S výnimkou niekoľkých budov na námestí a na súvisiacich úsekoch Kováčskej a Štóskej ulice je zástavba prízemná. Budovy sú väčšinou nepodpivničené, s prízemím len mierne vyvýšeným oproti úrovni ulice. Meštianske domy na námestí a na príľahlých úsekoch ulíc sú zastrešené prevažne sedlovými strechami s odkvapom orientovaným do ulice.

Zaujímavou a samostatnou časťou pamiatkového územia je tzv. Grundbach (dnes ulica Grunt), kde sa zachovala typická vidiecka potočná radová zástavba dnes prevažne murovaných, výnimočne i drevených medzevských ľudových domov so štítovými strechami s podlomenicou (neskôr s valbou). Táto zástavba sa zachovala takmer bez narušenia, prestavbou prešla len jej juhozápadná časť v blízkosti centra, kde sa postupne vytvoril nový typ modernej obytnej zástavby vrátane nového osadenia hlbšie na parcele.

Vzhľadom na terénnu konfiguráciu, pre ktorú je mesto najlepšie vnímateľné zhora, z pohľadu na strechy (tzv. piata fasáda), sa strechy stávajú výraznou pamiatkovou hodnotou urbanistickej štruktúry sídla. Tradičnou krytinou medzevských striech bol štiepaný šindel, ktorý sa dnes zachoval už len výnimočne. Vďaka prirodzenej farebnosti patinou poznačeného dreveného šindľa mala tradičná strešná krajina v Medzeve sivý tón. V priebehu 20. storočia šindľovú krytinu nahradili prevažne eternitové šablóny, strechy si tak naďalej zachovávali šedú farebnosť. Možnosť vnímania domov z nadhľadu bola dôvodom, že okrem výstavnosti hlavných fasád zdobili vlastníci i strechy, a to použitím červených, svetlošedých a tmavošedých eternitových šablón ukladaných do geometrických obrazcov, čím vtlačili strešnej krajine Medzeva neopakovateľný ráz. Takýto spôsob uloženia krytiny sa zachoval na viacerých domoch do súčasnosti. V menšej miere sa používala aj keramická krytina a plechy. Komíny na strechách sú tehlové, neomietané, bez výraznejších hlavíc, takže strešnú krajinu vhodne dopĺňajú, ale nedominujú v nej.

- Pamiatkové územie má hodnotu **historického pôdorysu** so zachovanou štruktúrou v tvare kríža, tvoreného šošovkovitým námestím, orientovaným približne v severo-južnom smere a z neho vybiehajúcimi ulicami (na severe Prochotská ulica a na juhu ulica Grunt) a priečne cez námestie vo východo-západnom smere prechádzajúcou cestou z Jasova na Štós (Kováčska a Štóska ulica). Tento pôdorysný kríž je v území pamiatkovej zóny doplnený len o jedinú krátku spojnicu zo Štóskej ulice ku Bodve (povedľa budovy súčasnej radnice). Ďalšie ulice, súvisiace s novou zástavbou v časti pôvodných záhrad, sa nachádzajú mimo pamiatkového územia. Vzácné sa, i po rozsiahlej prestavbe obytnej zástavby v 2. polovici 19. storočia, zachovala aj parcelácia, s výnimkou zlúčených parciel

pre verejné budovy (hostinec, škola, škôlka, fara...). Parcely nerovnakej šírky, približne od 10 do 15 m, sú hĺbkové, do polovice hĺbky zastavané, s obytným domom umiestneným pri ulici, s dvorovým krídlom umiestneným na okraji parcely a s priečne postavenou priechodnou stodolou, ktorá po celej šírke parcely oddeľuje zastavanú časť od ovocnej záhrady. Domy na námestí a v súvisiacich uliciach sú radené v línii uličnej čiary, buď v radovej zástavbe tesne vedľa seba, alebo spojené murovanými telesami brán. Zástavba v lokalite Grunt je voľnejšia, domy sú radené samostatne, výnimočne vo dvojici. Obytná časť sa tu nachádza na okraji parcely a za ňou v pokračovaní sú hospodárske objekty. Parcely majú menšiu mieru zastavania ako tie v centre, prechádzajú plynulo do ovocných záhrad, vpredu sú uzavreté plotmi s bráničkami v úrovni fasády. Na rozdiel od centra, kde sú parcely rovinné, zástavba v Grunte je umiestnená v hlbokkej doline, stúpajúcej južným smerom. Obytná časť je teda umiestnená v údolí a záhrady prudko stúpajú do svahu.

- Hodnota **zachovanej objektovej skladby** pamiatkového územia (kompozícia) je prezentovaná nenarušenou zástavbou meštianskych domov na Mariánskom námestí a na príľahlých úsekoch ulíc, zachovanou hmotovou skladbou s vertikálnou vežovitou dominantou kostola, dvojpodlažnými verejnými stavbami a s prízemnými obytnými meštianskymi domami. Sídlo nebolo vzhľadom na svoje umiestnenie v teréne nikdy opevnené. Z vojenskej stránky bolo pravdepodobne chránené systémom strážnych bodov a hlások na vrchoch medzi hradmi Gelnica, Turňa a Jasov. Najnutnejšia ochrana majetku bola zabezpečená spôsobom uzavretia zastavanej časti parcely priečnou hospodárskou budovou (priečodná stodola). Sústava týchto stodôl v zástavbe okolo námestia zabezpečovala po uzavretí priechodov základnú ochranu mesta.
- Zástavba v pamiatkovom území vykazuje **architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty**. Najstarším objektom je Kostol Narodenia P. Márie, gotická stavba z 1. polovice 15. storočia. Z tejto etapy, keď sa vyformovalo námestie, nie sú známe ďalšie zvyšky architektúr. Možno teda predpokladať, že celá obytná zástavba bola drevená. Vzhľadom na výšku spodnej vody neboli domy podpivničené, takže sa táto vrstva nezachovala ani v úrovni suterénov. Rozsah gotickej a renesančnej zástavby mesta bude možné určiť až archeologickým výskumom. Baroková architektúra je zastúpená Morovým stĺpom zo začiatku 18. stor. a výraznou prestavbou kostola v rokoch 1732 – 1735. Klasicizmus je v meste zastúpený honosnými verejnými budovami (Mestský hostinec, bývalá obchodná budova?, bývalá škola). Prevažujúcim slohom v pamiatkovom území je eklektizmus, uplatňovaný na fasádach obytných domov. Výraznú stopu zanechala v meste secesia, v štukovom tvarosloví viacerých fasád, no najmä v stolárskych a v klampiarskych detailoch.
- **Hodnoty archeologického dedičstva** nie sú v sídle doteraz zdokumentované. Z obdobia stredoveku pochádzajú písomné správy týkajúce sa baníctva, pálenia dreveného uhlia a spracúvania železa v hámroch pri potokoch Donbach, Pievring, Goldseifen a na Bodve. Hustú sieť hámrov na týchto tokoch zachytáva aj prvé vojenské mapovanie z konca 18. storočia a druhé vojenské mapovanie zo začiatku 19. storočia. Správy nie sú podporené archeologickým výskumom. Vzhľadom k súčasnej existencii hámrov a ich zvyškov je možné považovať spomenutú oblasť za potenciálnu archeologickú lokalitu. Bez bližšieho chronologického určenia zostávajú aj doklady ťažby železa v lesoch východne od Medzeva. V roku 1999 došlo pri výkope plynovodu v centre Medzeva k odkrytiu murovanej novovekej kanalizácie, ktorá bola následne fotograficky zdokumentovaná. V severnom profile výkopu v hĺbke 27 - 33 cm sa vrysovala čierna prepálená vrstva, ktorá môže súvisieť s požiarom Medzeva niekedy na prelome 19. a 20. storočia. Ďalšie archeologické nálezy zistené neboli.

- Za **hodnotnú zeleň** v území pamiatkovej zóny možno považovať zeleň okolo potoka Grundbach a svahovité ovocné záhrady nad obojstrannou zástavbou ulice Grunt. Historická zeleň v centre sa nezachovala. Najucelenejšie plochy zelene, ktoré sa nachádzajú na vnútornej ploche šošovkovitého námestia sú nové, svojou koncepciou však rešpektujú výsadbu z konca 19. storočia. Na ploche južne od kostola prebehla obnova okolo roku 2000, na základe projektu záhradníka Ing. Dušana Garaja. Nevhodné tuje boli odstránené a nahradené vhodnejšou zeleňou domácej drevinnej skladby. V súčasnosti výsadbu tvorí periférny veniec v druhovom zložení líp (*Tilia sp.*) a globózných javorov (*Acer platanoides 'Globosa'*). Vo vnútornej časti plochy sa nachádzajú záhony pokryvných drevín borievok (*Juniperus sp.*), skalníku (*Cotoneaster sp.*) a okrasných kvetín (letničky). Severne od kostola sa nachádzala hodnotná štvorradová lipová aleja vysadená koncom 19. storočia. Celý tento hodnotný park v rozsahu cca 60 stromov bol protizákonne vyrúbaný okolo roku 2002. Realizácia projektu novej výsadby, ktorá rešpektovala pôvodnú kompozíciu, bola uskutočnená na jar v roku 2007. Boli vysadené štyri rady stromov, ktoré po dĺžke vymedzujú tri chodníky a uprostred jeden priečny chodník. Vnútorne dva rady stromov sú v druhovom zložení vzrastovo menšej lipy malolistej (*Tilia cordata cv. Rancho*) a dva vonkajšie rady sú tvorené červenolistými jablňami (*Malus sp.*). Porastový veniec z vonkajšej strany tvorí nízky opadavý ker tavelníka japonského (*Spiraea japonica*).
- **Hodnotným prvkom uličného interiéru a uličného parteru** sú najmä secesné a historizujúce fasády, vrátane vzácne zachovaných drevených výplní okien a najmä vstupných brán. V uličnom interiéru sa uplatňujú i upravené štítové múry sedlových striech a najmä ich jemné klampiarske detaily: lemovania hrebeňov, vetracie vikieriky, zdobené odkvapové žľaby a pod. Hodnotne je upravený priestor námestia s barokovým mariánskym stĺpom v stredovej osi kompozície parčíka južne od kostola. Chodníky v parčíku (centrálny osový a priečny) sú z umelého kameňa. Parčík je oplotený nízkym murovaným oplotením ukončeným kovovou reťazou. Nový park severne od kostola má chodníky z umelého kameňa, ukladaného do pieskového lôžka a dva okrajové chodníky z prírodného kameňa. V parku bol neskôr centrálnie umiestnený pomník padlých hrdinov, tvorený kovovým oblúkom a v spodnej časti vydláždený leštenou kamennou dlažbou. V jeho južnej časti sa nachádza väčšia nástupná plocha, vydláždená rovnakou dlažbou ako centrálny chodník. Táto plocha slúži ako zhromažďovacie miesto pri výročiach. V parku sú pri centrálnom chodníku umiestnené lavičky a svietidlá moderného dizajnu v jednoduchom tvare. K námestiu priliehajúce úseky ulice Štóskej a Kováčskej sú v súčasnosti len účelovo upravené asfaltom a betónovou dlažbou a nevykazujú pamiatkové hodnoty. Hodnotnými prvkami uličného interiéru sú i prvky vidieckeho rázu v časti ulice Grunt – zelené pásy v okolí potoka s prírodnými brehmi a pred domami, drevené lávky cez potok a baroková ľudová kaplnka.

PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA NEHMOTNEJ POVAHY

- Územie pamiatkovej zóny vykazuje mimoriadne **pamiatkové hodnoty nehmotnej povahy**. Sú založené na dvoch rovnocenných fenoménoch: hámorníctve a tradícii nemeckého osídlenia. I keď priamo na území nie je lokalizovaný ani jeden z piatich pamiatkovo chránených hámrov, vyspelosť spracovania železa a s ňou súvisiace bohatstvo bolo priamym podnetom na vznik mesta v 14. storočí, na založenie pôdorysnej skladby v prvej polovici 15. storočia a na výraznú prestavbu budov v 18. a 19. storočí. Odkazom na toto remeselné odvetvie je i bohatosť kovových detailov v architektúre.

Tradícia nemeckého osídlenia je dodnes v meste zastúpená. Podľa sčítania z roku 2001 sa 13,6 % obyvateľov hlási ku nemeckej národnosti. Jazyk tejto menšiny je dodnes živý, čo je na území Slovenska výnimočným fenoménom. Miestnou organizáciou karpatskonemeckého spolku na Slovensku sa tradične usporadúva festival s názvom Bodvataltrefen – Stretnutie v údolí Bodvy. Na tomto medzinárodnom festivale vystupujú rôzne spevácke a tanečné súbory hlavne nemeckej menšiny žijúcej na Slovensku.

F. FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

V pamiatkovom území je primárne zachovaná obytná funkciu, doplnená občianskou vybavenosťou a administratívou. Sekundárne sa v pamiatkovom území začína presadzovať rekreačná funkcia, a to najmä v časti Grunt.

V meste končí železničná trať z Moldavy nad Bodvou (mimo územie pamiatkovej zóny). Hlavný cestný priesťah mestom vedie priamo cez pamiatkovú zónu cez ulicu Kováčsku a Štóska a rozdeľuje Mariánske námestie na dve časti. Doprava ovplyvňuje najmä čistotu prostredia v pamiatkovej zóne a hladinu hluku. Doprava v ulici Grunt je len cieľová a zachováva si skôr charakter pojazdného chodníka. Statická doprava v pamiatkovej zóne nie je v súčasnosti regulovaná a sústreďuje sa najmä na parkovisko na voľnej ploche pri vyústení Kováčskej ulice do námestia a na rozšírenú časť vozovky pri vyústení Štóskej ulice do námestia.

V meste je verejný vodovod, kanalizácia a čistička odpadových vôd. Odkanalizovaná je Štóska a Kováčska ulica. Na námestí bol v roku 1907 vybudovaný požiarny vodovod, napájaný z rieky Bodva. Mal vývody nad zem, ktoré sa uzatvárali podľa potreby v mieste požiaru, a pod tlakom pritekajúcej vody sa hasilo. Postupne sa obyvatelia napájali na tento vodovod domovou kanalizáciou a tak prevzal funkciu kanalizácie. V lokalite Grunt nebola doteraz kanalizácia vybudovaná, na odvedenie splaškov sa používajú sa žumpy. V súčasnosti je pripravený projekt na odkanalizovanie tejto časti sídla v rámci spolupráce v Mikroregióne Bodva.

Územie pamiatkovej zóny je plynofikované, skrinky na regulátory a merače plynu sú umiestnené viac-menej vhodným spôsobom (zasekaním do menej citlivých častí fasád) a uličné pohľady nenarúšajú. Elektrické rozvody sú vyhotovené nevhodným vzdušným vedením kotveným na betónových stĺpoch a na strešníkoch. Rovnako sú kotvením na stĺpoch rozvedené aj telefónne káble. Tieto káblové vedenia sú v súčasnosti najväčšou estetickou chybou uličných pohľadov v pamiatkovom území.

Mestom preteká rieka Bodva s ľavostrannými prítokmi Opustený potok a potok Zlatná a s pravostranným prítokom Grunt. Tieto vodné toky si zachovávajú svoj prírodný charakter so šikmými trávovými a krovinovými brehmi, doplnenými vysokou zeleňou. Sú výrazným príspevkom ku kvalitnému životnému prostrediu v meste a naďalej by mali byť takto udržiavané a chránené bez ďalších technických zásahov.

Priemyselná výroba je lokalizovaná mimo územie pamiatkovej zóny, na jej východnej strane. Je vhodne napojená na cestnú a železničnú dopravu. Jej vplyv na pamiatkové územie je, vzhľadom na jej zlý stavebnotechnický stav v súčasnosti, vo vytváraní nepriaznivého obrazu sídla pri vstupe do pamiatkovej zóny v smere od Košíc a Jasova. Terajšie utlmenie výroby je však pre územie pamiatkovej zóny pozitívom, keďže sa utlmila aj nákladná doprava cez cestnú komunikáciu v meste. Priamo v pamiatkovej zóne nie je umiestnená žiadna výrobná prevádzka.

Poľnohospodárska výroba je lokalizovaná taktiež mimo územie pamiatkovej zóny, na sever od sídla, pri ústí Zlatnej doliny a doliny Humel. Priamo v sídle je len drobné hospodárenie, a to prevažne v časti Grunt, kde je v rámci zástavby vidieckeho charakteru lokalizovaný drobnochov a pestovanie zeleniny.

G. NÁRODNÉ KULTÚRNE PAMIATKY

Objekty s najvýraznejšími pamiatkovými hodnotami boli vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. V meste Medzev je v ÚZPF evidovaných 18 nehnuteľných národných pamiatok. Z toho 11 sa nachádza v pamiatkovej zóne a 7 mimo územia pamiatkovej zóny. Kostol rím .kat. Narodenia p. Márie bol vyhlásený za NKP v roku 1963, morový stĺp v roku 1968, hámre v roku 1984. Radnica, hostinec a niekoľko meštianskych domov v roku 1988. Ústredný zoznam bol v roku 1996 doplnený o ďalšie meštianske domy.

Národné kultúrne pamiatky nachádzajúce sa na území pamiatkovej zóny:

	Číslo ÚZPF	Ulica	Číslo orient.	Číslo súp.	Číslo parc.	Názov NKP	Bližšie určenie
1	1250/0	Mariánske námestie	0	0	1287	PLASTIKA NA STĹPE	P.M.
2	10070/0	Kováčska ulica	85	486	857	HOSTINEC	NÁROŽNÝ
3	10083/0	Mariánske námestie	1	238	858	DOM MEŠTIANSKY	RADOVÝ
4	10078/0	Mariánske námestie	22	259	28	DOM MEŠTIANSKY	DOM MEŠTIANSKY
5	426/0	Mariánske námestie	277	102	1	KOSTOL	R.K.P.M.NAR.
6	10903/1	Štóska ulica	2	735	1300/1	DOM MEŠTIANSKY	RADOVÝ,DVOJDOM
	10903/2	Štóska ulica	3	736	1300/2	DOM MEŠTIANSKY	RADOVÝ,DVOJDOM
7	10904/0	Štóska ulica	4	737	1301/1	DOM MEŠTIANSKY	RADOVÝ
8	10069/0	Štóska ulica	6	739	1310	BUDOVA ADMINISTRATÍVNA	MESTSKÝ ÚRAD
9	10905/0	Štóska ulica	14	747	1324	DOM MEŠTIANSKY	RADOVÝ
10	10907/0	Štóska ulica	169	900	1688	DOM MEŠTIANSKY	RADOVÝ
11	10076/0	Štóska ulica	179	910	1709/1	DOM MEŠTIANSKY	RADOVÝ

1. Barokový stĺp zo začiatku 18. stor. je pamiatkou na morovú epidémiu (1716?). Na vrchole stĺpa je umiestnená socha Nepoškvrnenej P. Márie, na podstavci sochy Sv. Jána Nepomuckého, Sv. Floriána a Sv. Róchusa.
2. Mestský hostinec (Kováčska ulica 85) je klasicistická nárožná stavba na pôdoryse L s dvomi nadzemnými podlažiami a s falošným tretím nadzemným podlažím. Tvaroslovie fasád do Kováčskej ulice a do námestia je klasicistické, s tromi rizalitmi na fasáde do Kováčskej ulice.
3. Meštiansky dom (Mariánske námestie 1), je prízemná stavba v radovej zástavbe námestia. Budova má eklectickú fasádu z konca 19. storočia, jadro budovy je však klasicistické.
4. Meštiansky dom (Mariánske námestie 22), je prízemná stavba v radovej zástavbe

- námestia so secesnou fasádou zo začiatku 20. storočia.
5. Kostol Narodenia P. Márie je pôvodne gotická stavba zo začiatku 15. storočia. V rokoch 1732 – 1735 bol výrazne prestavaný. Ďalšími opravami prešiel v rokoch 1891 a 1940. Je to jednodňová stavba s gotickou orientovanou svätynňou a západnou pôvodne predstavanou gotickou veňou, ktorú na prízemí obostavali bočnými prístavbami a zjednotili trojosovou fasádou. Veňa bola pri obnove po požiari v roku 1891 doplnená drevenou pseudorenesančnou pavlačou a zastrešená baňou s lucernou, zakončenou vysokým ihlancom.
 6. Meštiansky dom, radový dvojdom (Štóska 2,3), situovaný v radovej zástavbe ulice, bol pôvodne obytným domom a krčmou. Je to eklekticky prefasádovaná klasicistická stavba, zjednotená spoločnou murovanou bránou. Objekt je nepodpivničený, prízemný, so sedlovou strechou.
 7. Meštiansky dom (Štóska 4), prízemný s fasádou so secesnými prvkami z roku 1920, so vstavanou drevenou bránou.
 8. Administratívna budova (Štóska 6), klasicistická stavba s eklektickou úpravou, s dvomi nadzemnými podlažiami a pristavaným prízemným dvorovým krídlom. Strecha sedlová.
 9. Meštiansky dom (Štóska 14), s eklektickou fasádou zo začiatku 20. storočia, so starším, pravdepodobne klasicistickým jadrom. Prízemný nepodpivničený objekt so sedlovou strechou.
 10. Meštiansky dom (Štóska 169), zo začiatku 20. storočia, so secesnou fasádou s hodnotnými drevenými remeselnými detailami. Prízemný, nepodpivničený objekt so sedlovou strechou.
 11. Meštiansky dom (Štóska 179), z prelomu 19. a 20. storočia, s eklektickou fasádou. Prízemný, nepodpivničený objekt so sedlovou strechou.

Národné kultúrne pamiatky nachádzajúce sa mimo územia PZ:

	Číslo ÚZPF	Ulica	Číslo orient.	Číslo súp.	Číslo parc.	Názov NKP	Bližšie určenie
1	4377/0	Šugovská dolina			11494	HÁMOR	KAMEŇ-DREVO
2	4379/0	Zlatá dolina			1596/1,2 1597, 1598	HÁMOR	KAMEŇ-DREVO Bröstlov hámor
3	4382/0	Dolina Pivring		1342	12583, 12582	HÁMOR	Póhlov hámor
4	1073/0	Jablkový sad			10638	PAMÄTNÍK	ZALOŽENIE MESTA
5	4381/0	Dolina Humel		154	6925	HÁMOR	KAMEŇ-DREVO Antlov hámor
6	4380/0	Štóska ulica		872	1628	HÁMOR	KAMEŇ-DREVO
7	10906/0	Štóska ulica	146	877	1641	Dom ľudový	DREVO

H. FUNKČNÉ VYUŽITIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

V pamiatkovom území si objekty dodnes zachovali svoju pôvodnú funkciu: na bývanie, drobný obchod a služby. Pôvodné využitie má sakrálna stavba (rím. kat. kostol) a fara, i klasicistický hostinec. Na radnicu sa využíva bývalý obytný dom bohatého mešťana. Pôvodná radnica nie je identifikovaná. Budova starej školy sa zmenila na obytnú budovu, čo spôsobuje problémy pri jej postupnej obnove, kde vstupujú individuálne záujmy jednotlivých užívateľov bytov. Neznáme je pôvodné využitie dvojpodlažnej budovy na nároží námestia a Štóskej ulice. V 20. storočí sa využívala na obchodné účely, svojimi parametrami však naznačuje, že šlo pravdepodobne taktiež o verejnú budovu. Domy v lokalite Grunt sa využívajú (s výnimkou jedného maličkého obchodu) na bývanie. Začína však prevažovať rekreačné bývanie na úkor trvalého.

I. SPOLUPRÁCA NA REGENERÁCIÍ PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Zásady ochrany Pamiatkovej zóny Medzev aplikujú záujmy ochrany pamiatkového fondu na konkrétne územie, s prihliadnutím na miestne špecifiká. Úspešnosť obnovy a prezentácie pamiatkového fondu však nemôže závisieť od jedinej inštitúcie. Spolupráca orgánov mesta Medzev, špecializovanej štátnej správy, vlastníkov nehnuteľností a občianskych združení je nevyhnutná. Bez skutočného záujmu všetkých zainteresovaných o zachovanie kultúrneho dedičstva sa vytráca význam ochrany pamiatkového územia. Od dobrej prezentácie pamiatkového územia závisí vzťah občanov k vlastnému mestu, obraz mesta v regióne i v zahraničí, objem cestovného ruchu, záujem zahraničných inštitúcií v rámci kultúrnej výmeny, záujem investorov o ďalšie lokality. Pamiatková zóna by mala byť najvýznamnejším priestorom mesta, podliehajúcim regulatívom ochrany. Požiadavky v „Zásadách ochrany“ nemajú byť chápané ako samoučelné obmedzenie vlastníckych práv vlastníkov nehnuteľností v pamiatkovom území, ale ako cieľavedomý koncepcný zámer údržby a obnovy, ktorého realizácia je dlhodobá.

V zmysle § 29 ods. 1 pamiatkového zákona orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia. Zásady ochrany, ktoré o. i. obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy atď. môžu byť i pre tieto orgány vhodným podkladom na strategické plánovanie.

V súlade s presunom kompetencií stavebného úradu na obce je pre orgán samosprávy, ktorým je v tomto prípade Stavebný úrad Medzev, nevyhnutné rešpektovať znenie § 32 ods. 11 pamiatkového zákona a v územnom konaní, v stavebnom konaní, v konaní o povolení zmeny stavby v pamiatkovom území a v ochrannom pásme rozhodovať po predchádzajúcom súhlase krajského pamiatkového úradu. Postupuje tak aj vtedy, ak práce možno vykonať len na základe ohlásenia.

K problematike súčinností obcí sa vyjadruje i Národná správa o kultúrnej politike Slovenskej republiky 2003, ktorá konštatuje, že na úrovni obcí sa nedostatočne uplatňuje zostavovanie štandardov architektúry (uličného vzhľadu, zachovania charakteru historickej zástavby, jednotné štýly nápisov, štandardy rozmerov reklamných nápisov a pod.) a vyhodnocovanie rôznych stavebných úprav fasád, výškových a objemových regulatívov pri výstavbe a obnove, čo nepriaznivo vplýva na ochranu architektonických hodnôt. Je potrebné, aby si samospráva, ako kľúčový partner záujmov ochrany pamiatkového fondu, stanovila krátkodobé

i dlhodobé ciele, ktorými môžu byť:

- Oficiálna deklarácia záujmu o ochranu a vhodnú prezentáciu pamiatkového územia. Prijatie programu záchranu, obnovy a prezentácie pamiatkovej zóny, ktorého súčasťou budú Zásady ochrany a následné zverejnenie tohto materiálu v miestnych médiách.
- Pri tvorbe územno-plánovacej dokumentácie koordinovať rozvojové zámery tak, aby zachovanie a rehabilitácia pamiatkových hodnôt územia boli prioritou. Územno-plánovacia dokumentácia má jednoznačne definovať záujem ochrany pamiatkového fondu o vytvorenie racionálneho vzťahu pamiatkovo chráneného územia k ostatným častiam sídla.
- Mimo rámca štátnej ochrany pamiatkového fondu môže mesto rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce, podľa § 14 odseku 4 pamiatkového zákona.
- Podpora iniciatívy občanov a občianskych združení zameranej na ochranu pamiatkového fondu ako verejného záujmu, podľa § 14 odseku 1 pamiatkového zákona. V meste nemá tradíciu spolok, ktorý by sa zaoberal ochrannou hmotných kultúrnych hodnôt. Tým skôr je vhodné takúto prípadnú iniciatívu občanov podporiť.
- Pozitívna aj negatívna motivácia vlastníkov nehnuteľností v pamiatkovom území, smerujúca k ochrane pamiatkových hodnôt. Pozitívnu motiváciou je napr. vyhodnocovanie najlepších počínov, ktoré prispievajú k ochrane a prezentácii pamiatkového územia, nepriama podpora finančným zvýhodnením, napr. odpustením poplatku za zaujatie verejného priestranstva v rámci stavebných prác, a to rovnako pre vlastníkov pamiatok ako aj pre vlastníkov nehnuteľností v chránenom území. Negatívnu motiváciou je napr. ukládanie sankcií za nedodržovanie základnej ochrany. Je žiaduce vytvoriť zdroj finančnej podpory pre udržiavacie či sanačné práce pre vlastníkov tých nehnuteľností, ktoré nie sú evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, a teda títo vlastníci nemôžu požiadať o štátnu finančnú podporu, aj keď tvoria značnú časť všetkých nehnuteľností v chránenom území.
- Administratívna pomoc vlastníkom pamiatok pri podávaní žiadosti o finančný príspevok na ich obnovu, pri zabezpečení realizácie obnovy a vyúčtovaní dotácie.
- Pre potrebu efektívnej ochrany pamiatkového územia je nevyhnutné zjednodušenie a skvalitnenie verejnej správy vo vzťahu k občanovi - lepšou formou spolupráce medzi orgánmi štátnej správy a samosprávy. Aj keď je dnes spolupráca Krajského pamiatkového úradu a Mesta Medzev na dobrej úrovni, existujú rezervy pre skvalitnenie procesných postupov. Metódy a úlohy môžu vzniknúť len na základe otvoreného dialógu medzi orgánmi štátnej správy a samosprávy. Táto úloha je stála a má byť prispôsobená aktuálnym potrebám ochrany verejného záujmu.
- Vytvorenie vhodného depozitu pre tie umelecko-remeselné súčasti historickej architektúry, ktoré pre nezvratnú degradáciu museli byť v rámci obnovy nahradené kópiou. V mnohých prípadoch je to jediná forma záchranu týchto artefaktov, pokiaľ nemajú atribúty zbierok múzejnej či galerijnej hodnoty, ale pritom sú autentickým hmotným dokumentom stavebnej a architektonickej kultúry mesta. Krajský pamiatkový úrad Košice, podľa § 11 odsek 2 písm. e) pamiatkového zákona zabezpečuje v nevyhnutných prípadoch dočasnú úschovu hnutelných kultúrnych pamiatok, ale v rámci svojich kapacít nemôže zabezpečiť aj úschovu napr. nepotrebných kováčskych výrobkov, štukových fasádnych prvkov, druhov dlažieb, brán, okenných výplní a pod., ktoré v budúcnosti budú nenahraditeľným dokumentom pri odbornej sanácii, prezentácii a zachovaní pamiatkových hodnôt PZ.

Na regenerácii pamiatkového územia a spolufinancovaní obnovy sa podieľa i štát. Vlastník národnej kultúrnej pamiatky a evidovanej pamätihodnosti má právo požiadať Ministerstvo

kultúry SR o finančný príspevok alebo o poskytnutie štátnej pomoci na zachovanie pamiatkovej hodnoty národnej kultúrnej pamiatky – podľa § 28 odsek 1 písm. b) zákona č. 49/2002 Z. z o ochrane pamiatkového fondu, v súlade so zákonom č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci. Ministerstvo kultúry poskytuje túto finančnú podporu zvyčajne systémom grantovej podpory, tohto času je to program „Obnovme si svoj dom“, ktorého aktuálne podmienky a podrobnosti sú prístupné na webovej stránke Ministerstva kultúry SR <http://www.culture.gov.sk/>

Prostriedky na regeneráciu pamiatkového územia možno čerpať i zo štrukturálnych fondov EÚ cez Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, v rámci Regionálneho operačného programu, na základe opatrení 3.1. *Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov* a 4.1. *Regenerácia sídiel*. V rámci štruktúry sídiel Košického kraja pre účely NSRR na roky 2007 – 2013 je Medzev zaradený medzi centrá regionálnej úrovne a jeho územie je zaradené medzi kohézne póly rastu. V rámci kategorizácie regiónov CR ide o súčasť košického národného regiónu II. kategórie s národným významom.

J. PREHĽAD V SÚČASNOSTI PLATNÝCH AKO AJ ROZPRACOVANÝCH ÚZEMNOPLÁNOVACÍCH DOKUMENTÁCIÍ

V súčasnosti je pre mesto Medzev v platnosti Územný plán sídelného útvaru Medzev, ktorý vypracovala Arkona Košice v júni 1996 (Arkona – architektonický ateliér, Južná trieda 50, 040 01 Košice), v tom období Medzev pozostával z troch urbanisticky oddelených častí Nižný Medzev, Vyšný Medzev a Baňa Lucia. K 1. 1. 2000 sa obec Vyšný Medzev spolu s Baňou Lucia odčlenili od Medzeva. Nové sídlo má názov Medzev a má štatút mesta. Novú územno-plánovaciu dokumentáciu nemá vypracovanú. Pre účely územného a stavebného konania je záväzný územný plán z roku 1996.

Mesto Medzev má vypracovaný Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja do roku 2008, vypracovaný firmou Euroconsult v roku 2004. Tento materiál však nezohľadnil dostatočne potenciál pamiatkového územia na rozvoj celého sídla.

ČASŤ 3.

POŽIADAVKY

NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA, NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE, OBJEKTOVEJ SKLADBY, VÝŠKOVÉHO A PRIESTOROVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV, PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU, CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV, SILUETY A PANORÁMY, ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEŽÍSK A ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT

I. ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. Predmetom ochrany pamiatkového územia je nutnosť zachovania historickej urbanistickej štruktúry sídla Medzev, tvorenej pôdorysnou štruktúrou sídla, parceláciou, pôdorysnou skladbou zástavby, hmotovou skladbou zástavby, dominantami a kompozičnými vzťahmi priestorov.
2. V územnoplánovacej dokumentácii a rozvojových programoch je nutné zámery mesta koordinovať tak, aby zachovanie a rehabilitácia pamiatkových hodnôt územia boli prioritou riešenia. Pre pamiatkové územie je žiaduce stanoviť v týchto podkladoch prednostný rozvoj oproti ostatným častiam sídla, najmä, ak pamiatkové územie je v prípade Medzeva zároveň mestským centrom.
3. Historická zástavba, ktorá je nositeľom individuálnych alebo územných pamiatkových hodnôt musí byť zachovaná. Odstránené môžu byť len objekty bez pamiatkových hodnôt, urbanisticky rušivé, ale aj to len na základe individuálneho posúdenia Krajským pamiatkovým úradom.
4. Novú zástavbu v pamiatkovom území je možné navrhovať iba na mieste zaniknutých objektov, a to pokiaľ možno v ich pôvodnej pôdorysnej stope a objeme. Pokiaľ to nie je z objektívnych dôvodov možné, je nevyhnutné novostavby situovať na pozemku podľa princípov utvárania historického pôdorysu sídla.
5. Historická pôdorysná štruktúra sídla je nadradená dopravným a technickým riešeniam. Je neprípustná demolácia objektov z dôvodu dopravných kolízií alebo nutnosti trasovania sietí.
6. V rámci rozvoja pamiatkového územia je nutné prísne rešpektovať rozčlenenie na zastavateľné plochy, kde je zastavanie z hľadiska pamiatkovej ochrany žiaduce a na plochy, ktorých zastavanie je z hľadiska pamiatkovej ochrany neprípustné. V prípade Medzeva sú zastavateľnými plochami predné časti parciel v rozsahu zástavby obytných a hospodárskych budov. Nezastavateľnými plochami sú všetky verejné priestranstvá a záhrady v zadných častiach parciel (viď. mapa č. 3 v prílohe).
7. Pamiatkové územie a v ňom sa nachádzajúce národné kultúrne pamiatky (ďalej len „pamiatky“) a nehnuteľnosti v pamiatkovom území (ďalej len „nehnuteľnosti“) majú byť prednostne využité pre ich pôvodnú historickú funkciu alebo v nich môžu byť umiestnené len také nové funkcie, ktoré sú v súlade s ich danosťami, charakterom, vlastnosťami a chránenými hodnotami alebo vyžadujú minimálne zmeny alebo zásah do budovy a jej prostredia.
8. Autenticita pamiatok a nehnuteľností je chránená a musí byť zachovaná. Je nutné vyhnúť sa odstraňovaniu a neopodstatnenej náhrade historických materiálov alebo úprave znakov a priestorov, ktoré pamiatku alebo nehnuteľnosť charakterizujú. Každý objekt v pamiatkovom území má byť považovaný za fyzický doklad svojho času, miesta a využitia. Neprijateľné sú zmeny, ktoré neodôvodnene vytvárajú falošný dojem historického vývoja, ako je pridanie vymyslených znakov alebo architektonických prvkov z iného historického obdobia či objektu. Väčšina pamiatok a nehnuteľností v priebehu času podlieha zmenám.

Tie zmeny, ktoré nadobudli historický význam, majú byť zachované a chránené ako doklad ich vývoja a časového navrstvovania.

9. Architektonické prvky, povrchové úpravy a stavebné techniky alebo príklady umelecko-remeselnej a remeselnej zručnosti, ktoré sú pre pamiatku a nehnuteľnosť charakteristické, musia byť chránené. Všetky poškodené historické prvky pamiatkového územia, pamiatok a nehnuteľnosti musia byť prednostne opravené a nie vymenené. Výmena je možná len v prípade vážneho a nezvratného poškodenia originálu. Vymenené prvky alebo kópie sa musia s originálom zhodovať dizajnom, farbou, textúrou, členením, materiálom, konštrukciou a ostatnými vizuálnymi vlastnosťami. Potreba náhrady chýbajúcich prvkov musí byť podložená dokumentáciou, exaktnými fyzickými alebo obrazovými dôkazmi. Čiastočné opotrebovanie a patinu týchto prvkov je vhodné chrániť ako doklad ich veku (zub času) a autenticity.
10. Nové prvky, vložené do autentickej pamiatky alebo na nehnuteľnosti, vonkajšie úpravy, alebo nové konštrukcie nesmú poškodiť historické a pre pamiatku či nehnuteľnosť charakteristické materiály a konštrukcie, nesmú zásadným spôsobom meniť ich vlastnosti. Nové dielo, nový doplnok v pamiatke alebo na nehnuteľnosti sa má odlišovať od pôvodného, ale musí byť prispôbený v hmote, veľkosti, proporciách a v architektonických znakoch s dôrazom na ochranu celistvosti (integrity) pamiatkového územia a jeho prostredia. Prípadný zásah, nová konštrukcia, prístavba, susedná alebo súvisiaca novostavba majú byť realizované takým spôsobom, aby ich bolo možné v budúcnosti odstrániť bez poškodenia pamiatky alebo nehnuteľností v pamiatkovom území.
11. Stavebná činnosť v pamiatkovom území, ktorej súčasťou sú zemné práce, môže byť, v prípade, ak tak rozhodne krajský pamiatkový úrad, realizovaná až na základe archeologického výskumu. Prípadné archeologické nálezy, ktoré budú dotknuté realizáciou nejakého projektu, musia byť zachované a chránené.

II. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. Predmetom ochrany pamiatkového územia sú rôzne funkcie, ktoré toto územie získalo počas svojho vývoja, najmä však funkcia obytná, ktorá je v tomto území určujúca. Keďže pamiatková zóna plní v prípade Medzeva zároveň funkciu mestského centra, je táto funkcia prirodzene doplnená obchodnou vybavenosťou a administratívou. Je žiaduce, aby funkčné využitie stavieb v pamiatkovom území uprednostňovalo obytnú funkciu a občiansku vybavenosť, ktorá súvisí s bývaním. Ďalej je vhodné posilňovať v pamiatkovom území funkciu mestského centra.
2. Obchodné priestory, služby a iné nebytové prevádzky je žiaduce umiestniť v priestoroch menej vyhovujúcich, alebo nevyhovujúcich na bývanie, zatiaľ čo byty majú ostať v objektoch, ktoré boli tradične určené na bývanie.
3. V záujme prezentácie pamiatkových hodnôt je žiaduce posilniť v pamiatkovej zóne i funkciu rekreácie pre miestnych obyvateľov a pre turistický ruch, formou dobudovania priestoru Mariánskeho námestia na oddychovo – relaxačný priestor s kultúrnou funkciou; ďalej podporou využívania jestvujúcich, v súčasnosti nevyužívaných objektov, alebo objektov nedostatočne využívaných (hostinec, bývalá obchodná budova), v prospech turistického ruchu dobudovaním reštauračných a ubytovacích služieb a priestorov pre kultúrno-spoločenské podujatia.
4. Vkladanie nových funkcií do priestoru a do objektov v pamiatkovom území je prípustné len vtedy, ak nutnosť stavebných úprav na zabezpečenie tejto novej funkcie nespôsobí

úbytok výpovedných pamiatkových hodnôt. Nové funkcie pritom musia zaručovať vhodný spôsob údržby a prezentácie pamiatkových hodnôt a musia byť v súlade s kapacitnými a stavebno-technickými možnosťami priestorov a objektov tak, aby výsledné riešenie nenarúšalo pohľadovo, prevádzkovo alebo svojím technickým riešením hodnoty pamiatkového územia.

5. Dopravu v pamiatkovom území je nutné riešiť s ohľadom na ochranu a prezentáciu pamiatkových hodnôt územia. V hlavnom komunikačnom ťahu (Jasov – Štós), ktorý pretína námestie, je vhodné regulovať rýchlosť dopravy. Z ďalších miestnych komunikácií nie je potrebné vylučovať dopravu, možno ich ponechať ako pojazdné. V lokalite Grunt umožňuje situácia riešiť dopravu ako jednosmernú (západným pruhom cesty smerom z centra a východným pruhom cesty smerom do centra). Parkoviská možno ponechať v súčasnom rozsahu v naviazaní na vyústenie Kováčskej a Štóskej ulice do námestia. V prípade nutnosti rozšírenia možno parkovanie situovať i k terajšej autobusovej zastávke na severnej strane námestia.
6. V rámci pamiatkového územia je žiaduce dobudovať všetky chýbajúce siete (napr. kanalizácia v časti Grunt). Jestvujúce elektrické a telekomunikačné rozvody je vhodné pri najbližšej rekonštrukcii uložiť pod zem. Nefunkčné technické zariadenia a siete, nachádzajúce sa v pamiatkovom území, je nutné odstrániť.
7. Použitie veterných turbín a podobných energetických zariadení, netypických pre pamiatkové územie, je vylúčené. Použitie nevyhnutných komunikačných zariadení – napr. satelitných antén, antén pre GSM, a pod. je prípustné v obmedzenom rozsahu. Použitie energetického zariadenia pre výrobu elektrickej energie pre vlastnú spotrebu, napr. solárne panely, je prípustné, nesmie byť však viditeľné z verejného priestoru.
8. Pri zemných prácach, spojených s údržbou a prestavbou inžinierskych sietí, je vysoká možnosť výskytu častí historického vodného a kanalizačného systému (najmä v prípadoch, kde sa budujú nové trasy) alebo iných archeologických nálezov a nálezísk. Stavebník je preto povinný všetky práce tohto druhu prerokovať s Krajským pamiatkovým úradom, aby mohla oprávnená osoba priamo počas zemných prác preskúmať objavené podzemné zvyšky historických inžinierskych diel a určiť spôsob ich obnovy, resp. konzervácie z dôvodu ich zachovania.
9. V pamiatkovom území možno umiestniť len drobné výrobné prevádzky, ktoré majú charakter remeselnej výroby a nemajú nepriaznivý vplyv na životné prostredie v pamiatkovom území.
10. Životné prostredie v pamiatkovej zóne je nutné regenerovať postupným vylúčením zdrojov znečisťujúcich ovzdušie (kotolne na tuhé palivo, prašnosť ciest) a znížením hlučnosti reguláciou dopravy. Likvidáciu domového odpadu v pamiatkovom území je nutné riešiť jeho sústreďovaním v nádobách v dvorových priestoroch a ich vynášaním na verejné priestranstvo iba v čase ich pravidelného odvozu. To sa týka i spoločných kontajnerov na separovaný zber.

III. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE

1. Historický pôdorys sídla Medzev a z neho vyplývajúce urbanistické vzťahy je nutné zachovať ako jednu z najdôležitejších hodnôt pamiatkového územia. Predmetom ochrany pamiatkového územia sú vzťahy a proporcie medzi rôznymi mestskými priestormi a zeleňou, ako aj nezastavanými a zastavanými plochami, ktoré musia ostať konštantné.

2. Pôdorysné a priestorové riešenie novej výstavby musí korešpondovať s historickou priestorovou štruktúrou a parceláciou. Novostavby, resp. prístavby dvorových traktov sa môžu realizovať len na mieste zaniknutej historickej zástavby. V prípade historicky nezastavaného stavebného pozemku, kde je žiaduce doplniť prerušenú uličnú čiaru, by pôdorys novostavby nemal výrazne prekročiť tradičnú mieru zastavania parcely v pamiatkovom území.
3. V pamiatkovej zóne Medzev sú rezervnými plochami len prieluky po odstránenej historickej zástavbe (rozsiahlejšia takáto plocha je na parceliach západne od radnice). Rozsiahlejšiu výstavbu nových obytných domov umožňuje napr. zástavba na mieste zaniknutých priečných stodôl v strednej časti parceli.
4. Priestorové usporiadanie pri obnove pamiatok, úprave nehnuteľností a novostavbách nesmie presahovať ani ustupovať za historickú uličnú čiaru.
5. Historickú parceláciu je nutné zachovať. Je nežiaduce spájať stavebne alebo komunikáciami pôvodne samostatné historické parcely. Vylúčené sú prierazy v historických medziparcelných konštrukciách, zriaďovanie okenných a dverných otvorov, strešných terás a loggií, orientovaných do susednej parcely, vrátane okenných a otvorov v štítových murivách pamiatok a nehnuteľností.
6. Historicky vzniknuté verejné priestranstvá mesta (námestie, ulice, parky, stromoradia, trávnaté plochy, záhrady) sa považujú za nezastavateľné plochy a musia si zachovať svoj verejný charakter.
7. Narušené časti pôvodnej parcelácie, t.j. historický obrys stavieb, je vhodné regenerovať. Historické parcely, ktoré boli v minulosti nekoncepčne rozdelené, je vhodné postupne zlučovať. Zlúčené parcely nie je potrebné rozčleňovať. V prípade stavieb na takýchto parceliach je však nutné zachovať tradičnú mierku objemov jestvujúcej zástavby v pamiatkovom území.
8. V prípade sčasti alebo úplne zaniknutej stavby je potrebné regenerovať, t.j. dodržať pôvodnú uličnú čiaru, historický pôdorys, parceláciu, a to na základe archívnych dokumentov alebo pamiatkového výskumu, ak o ňom rozhodne krajský pamiatkový úrad.

IV. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE OBJEKTOVEJ SKLADBY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. VŠEOBECNÉ POŽIADAVKY

1. Pôvodný charakter tradičnej skladby zástavby (kompaktná radová zástavba mestského typu v centre na Mariánskom námestí a priľahlých uliciach a ľudové domy v potočnej radovej zástavbe v ulici Grunt) musí byť rešpektovaná pri prestavbách a novostavbách.
2. Priehľady z vnútra sídla na historickú dominantu kostola Narodenia P.Márie musia ostať zachované.
3. Je nutné v celom rozsahu zachovať podlažnosť jednotlivých pamiatok a rovnako podlažnosť nehnuteľností nachádzajúcich sa na námestí a nenadstavovať na nich ďalšie podlažia. K nadstavbe maximálne do úrovne 2. nadzemného podlažia môže dôjsť len u nehnuteľností, ktoré boli vytypované a označené takto vo výkresovej časti (výkres č.3), na základe posúdenia interiérových pohľadov s ohľadom na priestorovú dominantu a na priehľad do okolitej krajiny.
4. Pri stavebných úpravách a zmenách stavieb, ktoré pôsobia v danom prostredí rušivo, je žiaduca ich rehabilitácia, úprava a zhodnotenie, smerujúce k náprave ich nežiaduceho pôsobenia.
5. Obnova národných kultúrnych pamiatok a úprava nehnuteľností v pamiatkovom území sa

vykonáva na základe individuálneho posúdenia a usmernenia krajským pamiatkovým úradom, rešpektujúc všeobecné princípy obnovy historických konštrukcií, ktoré sú uvedené v prílohe tohto materiálu.

2. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE A ÚDRŽBU PAMIATOK

1. Zachovať pôvodnú (historickú) hmotu objektov, vrátane stratigrafie úpravy povrchov (vrstvy omietok, stierok, náterov a pod.), spôsobu zastrešenia a tradičnej krytiny.
2. Zachovať pôvodný (historický) výraz, hmotnú a priestorovú skladbu objektov. Objekty, resp. ich časti nenadstavovať o ďalšie podlažia.
3. Zachovať historické detaily (najmä: architektonickú výzdobu, tvaroslovné prvky, výplne otvorov, dlažby, umelecko-remeselné a remeselné prvky, dekorácie a podobne).
4. Rešpektovať historický nosný systém, pri jeho nevyhnutnej sanácii aplikovať totožné alebo príbuzné technológie, minimalizovať mokré procesy.
5. Rešpektovať základné komunikačné riešenia a dispozíciu objektu, akékoľvek zmeny v tejto oblasti prinášajú značný úbytok pôvodnej hmoty.
6. Pri zmene spôsobu využitia a prezentácie prispôbiť nový režim a podriaďiť ho charakteru objektu. Pri novodobom zásahu do pamiatky, jej úprave alebo adaptácii, klásť dôraz na kvalitu realizácie.
7. Novodobé zásahy, materiály a konštrukcie v každom ohľade podriaďiť historickým danostiam a výrazu pamiatkového objektu.
8. Bez podrobného zamerania a bez pamiatkového výskumu (ak o ňom rozhodne krajský pamiatkový úrad) nie je možné spracovať kvalitný projekt obnovy pamiatky.
9. Pre obnovu pamiatok sú záväzné „Všeobecné princípy obnovy historických konštrukcií“, uvedené v prílohe tohto materiálu.

3. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE A ÚDRŽBU NEHNUTEĽNOSTÍ V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

1. Všetky požiadavky, uvedené v bode 2, sa v prípade nehnuteľnosti v pamiatkovom území vzťahujú najmä na zásady objemového členenia, výškového usporiadania a architektonického riešenia exteriéru, netýkajú sa interiérových úprav, ak sa tieto neprejavujú v exteriéri.
2. V prípade zásahu do interiéru, v rámci úprav a údržby nehnuteľností v pamiatkovom území, sú tieto požiadavky vo forme odporúčania.

4. POŽIADAVKY NA REGENERÁCIU OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

1. Predmetom regenerácie je celé prostredie pamiatkového územia a každej jeho časti. Regeneráciou je žiaduce dosiahnuť súlad medzi charakterom objektu, jeho hmotou, dispozíciou a funkčným využitím.
2. Stavba na nehnuteľnosti v pamiatkovom území: novostavba na mieste zaniknutej stavby, nadstavba a každý zásah do pamiatkovému fondu má hľadať vzájomný vzťah medzi starým a novým a nevytvárať ich protirečenie.
3. Koexistencia modernej architektúry a pamiatok má hľadať formálny súlad.
4. Prítomnosť novej architektúry, resp. každý zásah v pamiatkovom území musí byť zároveň kvalitatívnym prínosom pre územie.
5. Umiestnenie novostavieb na mieste zaniknutých stavieb musí zodpovedať urbanistickému a architektonickému charakteru prostredia. Na základe poznania je potrebné najprv

zvážiť, akým spôsobom sa má novostavba vyrovnáť s odkazom zaniknutej stavby alebo jej časti.

5. POŽIADAVKY PRE STAVBY NA NEHNUTEĽNOSTI (NOVOSTAVBY) V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

1. Rozsah pôdorysu prístavieb a novostavieb smerom do dvora a do ulice nesmie byť väčší ako obvyklý rozsah obdobných stavieb v území.
2. Zachovaná stavba ani novostavba nesmie byť kapacitne predimenzovaná.
3. Výška korunnej rímsy novostavby bude odvodená od korunných ríms objektov v bezprostrednom susedstve alebo na základe historických dokumentov, preukazujúcich pôvodnú výšku zaniknutej stavby. Novostavba má zároveň rešpektovať aj charakter a výškové usporiadanie okolitých historických objektov.
4. Novostavba musí zároveň zohľadniť charakteristickú výškovú gradáciu (stupňovanie) objektovej skladby. Spájanie korunných ríms do jednej úrovne je nežiaduce.
5. Tradičné architektonické princípy, najmä: zastavovacia schéma, celková kompozícia, pôdorysné a priestorové usporiadanie, orientácia, základný tvar strechy, materiálová skladba, farebnosť sú záväzné pre celé hmotné a priestorové usporiadanie prístavby alebo novostavby.
6. Zástavbe prieluky nesmie brániť okolnosť, že v štítových stenách objektov, susediacich s prielukou, boli druhotne prerazené nové okná, smerujúce do prieluky.
7. Požiadavky na vzájomné odstupy budov sa neuplatnia u budov, umiestňovaných v stavebných prielukách radovej zástavby. To je pre možnosť obnovy zaniknutých častí objemovej štruktúry sídla zásadne dôležité. Preto je nevyhnutné v ÚPD vyznačiť všetky žiaduce novostavby a do záväznej časti územnej plánovacej dokumentácie vymedziť ich regulačné podmienky.
8. Okrem celkového objemu prístavby alebo novostavby je nutné dodržať aj zásadu charakteristického osadenia (úrovne prízemnia, prejazdu, priechodu a pod.) voči chodníku alebo vozovke, podľa vzoru tradičných stavieb v území a susediacich budov.

6. DOČASNÉ OBJEKTY A ZARIADENIA V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

1. V urbanisticky exponovaných polohách na Mariánskom námestí, Štóskej a Kováčskej ulici sa nesmú umiestňovať také dočasné stavby, ktoré by toto územie mohli znehodnotiť, a to najmä svojím architektonickým stvárnením, objemovými parametrami, vzhľadom, spôsobom užívania, nutnosťou budovania sietí a použitými materiálmi.
2. Umiestnenie dočasnej stavby v pamiatkovom území bude Krajský pamiatkový úrad posudzovať na základe jej nevyhnutnosti a odôvodnenosti, pričom bude vyžadovať splnenie rovnakých štandardov, ako by išlo o stavbu trvalú.
3. Na verejnom priestranstve je prípustné umiestniť z hľadiska ochrany pamiatkového územia zariadenie staveniska a jeho dočasné pripojenie na sieť technického vybavenia.

7. LETNÉ SEDENIA NA VEREJNÝCH KOMUNIKÁCIÁCH

1. V pamiatkovom území je možné realizovať sedenia s ľahkou (transparentnou, prenosnou) konštrukciou ohrady, alebo bez nej. Pri posudzovaní budú originálne výtvarné a dizajnérske návrhy uprednostnené pred katalógovými prvkami. S ohľadom na konštrukčné možnosti je žiaduce vylúčiť pódia, alebo aspoň minimalizovať ich výšku a zachovať bezbariérový prístup.
2. Letné sedenia musia zachovať voľné prístupy k vstupom do objektov, zachovať odstup od

hmoty historickej architektúry, neprekrývať tvaroslovie parteru.

3. U letných sedení sú vylúčené sezónne vzdušné elektrické káblové vedenia i akékoľvek iné technické zariadenia – chladiace boxy, výčapné pulty v priestoroch ulice a pod. Ich umiestnenie je nutné riešiť priamo v stálej prevádzke, resp. v prejazde.

V. POŽIADAVKY NA VÝŠKOVÉ USPORIADANIE OBJEKTOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

1. Pri zastavovaní voľných plôch je nutné dodržať výškové zónovanie tak, aby nedošlo k narušeniu diaľkových pohľadov na územie pamiatkovej zóny, a aby v danom prostredí neboli novostavby dominantné na úkor prostredia historického územia a kvalitnej historickej zástavby.
2. Nová výstavba v pamiatkovom území musí byť riešená ako prízemná, s možnosťou podkrovných priestorov. Výškové limity v pamiatkovom území pre novú výstavbu sú stanovené výškami ríms a hrebeňov striech susedných objektov. Výnimku tvoria len plochy výškovej rezervy (podľa označenia v mape č. 3), kde je možnosť nadstavby druhého nadzemného podlažia. I tu sú výškové limity stanovené rímsou a hrebeňom strechy susediacich dvojpodlažných objektov.
3. Charakter strešnej krajiny musí zostať zachovaný. Predmetom ochrany v pamiatkovom území je tradičný tvar sedlových striech vrátane všetkých charakteristických atribútov (sklon, presah, vyloženie nad rímsou, poloha hrebeňov a úžľabí, výška odkvapovej hrany, výška hrebeňa strechy, atika, štítové murivá a požiarne múry vrátane kovových výplní otvorov a pod.), tvar strechy je zároveň slohotvorným dokumentom.
4. Okrem zachovania základného tvaru strechy sú predmetom pamiatkovej ochrany i detaily ukončenia historických striech. Je nutné zachovať historické strešné okienka, snehové zachytávače, vetracie vikiere, dažďové žľaby a odpady, vetracie prieduchy, komínové telesá, klampiarske prvky strechy a príslušných štítových múrov, bleskozvody a podobne. Zrážkovú vodu je potrebné odvieť zaústením do verejnej kanalizácie alebo v rámci vlastnej parcely.
5. Pri obnovách a úpravách striech objektov v pamiatkovej zóne je neprípustné meniť tvar strechy, odstraňovať komínové telesá dotvárajúce obraz strešnej krajiny sídla, zväčšovať šírky oplechovania úžľabí, lemovanie nadmuroviek a pod., odstrániť alebo zjednodušiť historické ozdobné prvky strechy a štítov.
6. Materiál a druh krytiny, použitý pri obnove či úprave strechy, má byť individuálne určený na základe poznania objektu: z miestneho zistenia, pamiatkového výskumu alebo podľa miestnej analógie. Výmena tradičnej krytiny, ak sa dodnes vyrába, za novodobé napodobeniny, prípadne úplne nové typy krytín, je nežiaduca. Odporúčaný materiál na krytinu sú hladké vláknocementové štvorcové šablóny v šedočiernom odtieni, v tradičnom diagonálnom kladení. Žiaduce je i viacfarebné ozdobné kladenie, ak pôjde o opakovanie konkrétneho, dodnes existujúceho vzoru, na konkrétnom objekte. Pre pamiatkové územie je vhodná i tradičná keramická krytina.
7. V pamiatkovom území nie sú žiaduce strešné nadstavby. Nadstavbou sa rozumie každé, aj minimálne vertikálne zvýšenie konštrukcie.
8. Podkrovia v pamiatkovom území je možné využiť vstavbou v rozsahu najviac jedného podlažia. Na presvetlenie podkrovia v pamiatkovom území je možné do verejného priestoru (do ulice) osadiť strešné okná v rovine strechy, najviac v jednom rade, v primeranom množstve a rozmeroch (minimálna výpočtová hodnota presvetlenia v zmysle STN), strešné okná nezdužovať do dvojíc či skupín, strešné okná nie je nevyhnutné prispôsobovať osiam otvorov fasády, ale prednostne prispôbiť historickej krovovej

konštrukcii.

9. Vikiere je možné navrhovať len v opodstatnených prípadoch, v pohľadovo skrytých a neverejných priestoroch, len ak novotvar rešpektuje tvar a proporcie voči streche. Nové vikiere, orientované do verejného priestoru, sú neprípustné (pokiaľ pamiatkový výskum nepreukáže opodstatnenosť takéhoto riešenia), rovnako sú neprípustné neproporčne veľké vikiere, súvislé pásové vikiere a rad vikierov bez dostatočných rozstupov.
10. Strechy novostavieb v pamiatkovej zóne musia vychádzať z poznania histórie, hodnôt a špecifik miesta a prostredia, tradície, a podriaďiť sa okolitému prostrediu: objemom, tvarom, výškou, proporciami, typológiou, krytinou a charakterom vikierov sa inšpirovať miestnou historickou analógiou. Tvaroslovné prvky (ak sa nezachoval historický vzor) majú byť moderné, odzrkadľujúce súčasné trendy s vysokou technickou a umeleckou hodnotou, uprednostňujúce ušľachtilé a trvanlivé materiály. Je potrebné vyhýbať sa netradičným úpravám - najmä terasám, loggiám a pod., ktoré sú pre pamiatkové územie Medzeva netypické a cudzorodé.
11. Objekty jestvujúcej modernej architektúry v pamiatkovom území s plochými strechami (OD na Kováčskej ulici, poschodové rodinné domy na ulici Grunt, atď.) nie je vhodné dopĺňať šikmými strechami, ktoré by len zbytočne navyšovali už výškovo predimenzované hmoty.

VI. POŽIADAVKY NA PRVKY INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU

1. ULIČNÉ INTERIÉRY A FASÁDY

1. Zachovať alebo regenerovať celú historickú podstatu fasád (hmotnú aj estetickú), najmä: slohový výraz, členenie, rytmizáciu, osovosť, gradáciu, akcenty, tvaroslovie, tektoniku, proporcie plôch, svetlosť otvorov a kompozičné vzťahy.
2. Zachovať všetky historické architektonické články (štukové tvaroslovie, opracované kamenné a umelokamenné prvky, pôvodné výplne dverných a okenných otvorov, telesá brán vrátane výplní, výklady a pod.
3. Pri obnovách a úpravách fasád objektov zachovať a regenerovať pôvodné výplne, vrátane ich historickej povrchovej úpravy a farebnosti, dodržať pôvodné osadenie výplní v osteniach. Zmeny osadenia výplní (brán, vstupných dverí, okien, výkladov) a utilitárne stavebné úpravy ostenia (bez poznania stavebného vývoja objektu) sú neprípustné. Táto požiadavka platí aj v prípade, ak pôvodné výplne budú nahradené novými.
4. Nové okenné a dverné výplne budú zodpovedať rozmerom autentických okenných a dverných otvorov v objekte. Pri ich vyhotovení budú prednostne použité tradičné materiály, ktorými je v tomto prípade drevo.
5. Omietkové členenia fasád obnoviť v pôvodnej technológii. Chýbajúce časti doplniť kópiami s dôrazom na zachovanie – regeneráciu ostroty profilácie. Je neprípustné aplikovať novodobé zrnité nástrekové techniky pri povrchových úpravách pôvodne hladkých omietkových vrstiev. Pri obnovách je v prvom rade potrebné šetrne odstraňovať následky neodborných úprav, ktoré znehodnotili historickú architektúru (najmä: nepriedušné nátery, betónové vysprávky a nástreky, keramické, kamenné a umelokamenné obloženia parterov a soklov a pod.).
6. Predmetom ochrany sú všetky historické vrstvy fasády, nie je prípustné odstraňovať mladšie, ale koncepčné úpravy fasády za účelom prezentácie predpokladanej staršej slohovej úpravy alebo jej časti (t.j. tzv. puristické a analytické prezentácie).
7. Farebnosť fasád určuje Krajský pamiatkový úrad na základe vyhodnotenia sondáže takto

zameraného pamiatkového výskumu. V prípade, ak nie je možné zistiť autentickú farebnosť, bude určujúca typická farebná úprava pre daný slohový výraz, v kontexte s farebnosťou fasád v súvisiacej zástavbe.

8. Obnovu a úpravu fasád treba riešiť komplexne, vrátane grafického a farebného riešenia reklám, oznamov a nevyhnutných technických zariadení.
9. Zachovať a obnoviť tradičnú povrchovú úpravu a hmotu štítových múrov. Nenarušať otvormi celistvosť štítového muriva. Zreteľne odlíšiť štítové murivá a fasádu historických objektov. Pri obnove či úprave strechy dbať na obnovu štítového múru a jeho koruny.

2. ULIČNÉ PARTERY

1. Parter je neoddeliteľnou estetickou a kompozičnou súčasťou fasády. Zachované, historicky doložené výklady majú byť chránené.
2. V odôvodnených prípadoch je možné (bez zásahu do historickej hmoty objektu) realizovať novotvar výkladu súčasnými výrazovými prostriedkami na vysokej architektonickej, výtvarnej a remeselnej úrovni, z ušľachtilých materiálov, ktorý bude svojím pôsobením v súlade s celkovým estetickým stvárnením fasády a jej architektonickými danosťami.
3. Pri obnove a úprave parteru je potrebné zachovať a regenerovať členenie, tvar a materiál sokla na základe poznania objektu.
4. Súčasné požiadavky na bezbariérové vstupy je potrebné riešiť v prípade historických objektov s ohľadom na zachovanie a prezentáciu pamiatkových hodnôt.

3. POŽIADAVKY PRE UMIESTNENIE REKLAMY

1. Pri umiestňovaní reklamy je nutné rešpektovať architektonický výraz a historické tvaroslovie fasád objektov. Reklama nesmie prekryvať architektonickú kompozíciu fasády a jej dôležité detaily. Názvy prevádzok na fasáde a v parteri je potrebné podriadiť koncepčnému architektonicko-výtvarno-remeselnému riešeniu, podľa individuálnych hodnôt objektu. (Informačné, reklamné a propagačné zariadenie, umiestnené na objekte v pamiatkovom území prispôbiť jeho architektúre a nerušiť ním základné členenie priečelia a jeho významné detaily, podľa § 55 vyhlášky MŽP č. 532/2002 Z. z.: Informačné, reklamné a propagačné zariadenie.)
2. Umiestnenie reklám, označenia prevádzok a informačných zariadení je neprípustné na strechách objektov, na stĺpoch verejného osvetlenia, na výtvarných dielach, drobnej architektúre a na zeleni. Výnimkou sú len stĺpy osvetlenia okolo štátnej cesty vedúcej po Kováčskej a Štóskej ulici, kde možno umiestňovať nevyhnutné informačné zariadenia s vylúčením reklamy.
3. Veľkoplošné reklamy, billboardy, vystužené bannery sú v pamiatkovom území neprípustné. Propagačné, plagátovacie panely a iné podobné informačné plochy a pútače je možné v pamiatkovom území situovať iba na základe komplexného návrhu na primeranej estetickú úroveň.
4. Reklamné plochy na štítoch objektov sú v Medzeve tradičné, prípustné sú však len v odôvodnených prípadoch, pokiaľ sú aplikované technológiou priedušnej maľby na omietke, a komponované ako individuálne písmomaliarske a výtvarné návrhy na konkrétne miesto.
5. Vylúčiť tie reklamné zariadenia, na ktorých nie je označená a propagovaná individuálna prevádzka v objekte, ale predávaný tovar, sortiment, obchodné značky výrobkov a pod.
6. Prezentáciu obchodných prevádzok, spoločenských zariadení, firiem a pod. možno riešiť

vývesnými štítmí na primeranej tvarovej a materiálovej úrovni, s kvalitným individuálnym výtvarným a dizajnerským prejavom. Pri výbere uprednostniť trvanlivé a ušľachtilé materiály.

7. Označenie predajní je možné realizovať formou nápisov zo samostatných písmen, umiestňovaných do plochy pásov nad výkladmi a vstupmi. Sú vhodné aj nápisy, maľované priamo na fasáde, s vhodnou typológiou písma, prípadne priestorové nápisy na presklených plochách výkladov s vyváženými líniami a tvarmi. Veľkosť nápisov a kompozičné usporiadanie má byť úmerné a harmonické, rešpektujúce proporcie parteru - fasády.
8. Je prípustné aj citlivé využitie moderných materiálov v rámci svetelných označení, kazetových plastických písmen, symbolov a vývesných panelov, pokiaľ ich individuálny výraz na konkrétnom objekte bude spĺňať kritérium osobitého štýlu, originality nápadu a invencie, v súlade s uvedenými požiadavkami.

4. PROFIL TERÉNU

1. Historická niveleta a profil terénu, ako doklad stáročného vývoja mesta, sú predmetom pamiatkovej ochrany.
2. Všetky stavebné úpravy námestia, ulíc, dvorov, záhrad a pod. majú zachovávať historickú niveletu terénu a jeho ustálené usporiadanie vo vzťahu k objektom a pamiatkovému územiu.
3. Nástupy do verejných prevádzok na vyvýšených prízemíach možno v zmysle miestnej tradície riešiť vonkajšími schodmi. Ich dimenziu však je nutné prispôbiť mierke objektov a nevytvárať vyvýšené terasy. Optimálne pôjde o cca 3 schodiskové stupne, zasahujúce do verejného priestranstva max. 150 cm, s kvalitnou povrchovou úpravou a bez prekryvania markízami a prístreškami.

5. OPLOTENIE

1. Zachovať a voliť tradičné historické formy oplotenia. t.j. v časti námestia, Kováčskej a Štóskej ulici uzavretie murovanými telesami brán, v časti Grunt drevenými i kovovými plotmi bez vyvýšenej podmurovky s bráničkou a bránou uzatvárajúcimi parcely v rovine fasády.
2. Oplotenie nesmie svojím rozsahom, tvarom a použitým materiálom narušiť charakter stavby na oplocovanom pozemku a v jeho okolí.

6. POVRCHY KOMUNIKÁCIÍ, VEREJNÝCH PRIESTRANSTIEV A DVOROV

1. Úprava verejných plôch, priestranstiev a komunikácií má zodpovedať historickej povahe sídla. Rušenie chodníkov (nivelizácia s vozovkou) je v pamiatkovom území nevhodné. Návrhy nových dláždených plôch musia mať svoje historické opodstatnenie a musia sa opierať o výsledky poznania územia (archeologický výskum).
2. Úprava povrchov komunikácií na námestí, na Kováčskej a Štóskej ulici má mať mestský charakter s chodníkmi dláždenými opracovanou kamennou dlažbou, príp. jej vhodnými umelo-kamennými náhradami, vo farebnom odtieni prírodného kameňa. Úprava štátnej cesty a okruhovej cesty okolo námestia môže byť utilitárne riešená asfaltovým povrchom. Vhodné je zachovať tradičné oddelenie chodníka a cesty zeleným pásom.
3. K doplnkom dlažieb patria aj ostatné konštrukcie v rovine dlažby, najmä: kryty kanálov,

mriežky kanalizačných vpustí a pod. Nové doplnky majú byť riešené ako kovové, tvarované na základe historických analógií, bez použitia nevhodných prefabrikovaných alebo typizovaných prvkov a cudzorodých materiálov.

4. Úprava povrchov v lokalite Grunt si má zachovať vidiecky charakter s pojazdným chodníkom, ktorý je možné upraviť asfaltom, avšak bez odčleňovania pešieho chodníka. Rovnako je potrebné zachovať obojstranné olemovanie tejto cesty zelenými pásmi. Tieto pásy nie je žiaduce prerušovať ani pri vjazdoch do jednotlivých dvorov. Tieto je nutné riešiť len formou spevnených koľajových vjazdov.
5. Úprava povrchov pojazdných železobetónových mostov (cez Bodvu, cez Grundbach) môže byť asfaltová. Tieto mosty je potrebné opatriť kovovým zábradlím. Úprava povrchov peších lávok je najvhodnejšia z drevených dosák, i keď nosná konštrukcia týchto lávok môže byť kovová. Rovnako je vhodné tieto lávky opatriť jednostranným dreveným madlom.

7. OSVETLENIE VEREJNÝCH PRIESTOROV

1. Pre osvetlenie ulíc a priestorov v pamiatkovom území použiť svietidlá, adekvátne tradíciám a charakteru pamiatkového územia. Priestor námestia je už vhodne osvetlený. Nové osvetlenie bude potrebovať prieťah cesty, kde je potrebné nájsť adekvátny kompromis medzi nutnosťou osvetlenia vozovky a mierkou ulice.
2. Kompromis si bude vyžadovať i riešenie osvetlenia ulice Grunt. Pre tento priestor je vhodný jednoduchý tvar svietidiel, ktorý nebude rušiť vidiecky charakter tejto časti pamiatkového územia.
3. V pamiatkovom území je prípustné individuálne nasvetľovať len najvýznamnejšie verejné objekty. V prípade Medzeva môže ísť o Rím. kat. kostol Narodenia P.M. a morový stĺp.

VII. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV V ÚZEMÍ

1. Novostavby v pamiatkovom území nesmú rušivo ovplyvňovať pôsobenie historických dominant a charakteristickej panorámy sídla. Táto požiadavka je zabezpečená danými výškovými limitmi a umiestnením novostavieb v súlade s bodom V.2. v časti 3.
2. Pri návrhoch novostavieb a úprav objektov je žiaduce tvorivým spôsobom využívať regionálne urbanistické i architektonické princípy a tvaroslovie, vždy je nutné harmonicky osadiť stavbu do existujúceho kontextu sídla. Stavba sa nesmie svojim pôsobením negatívne alebo dominantne presadzovať na úkor prostredia.

VIII. POŽIADAVKY NA OCHRANU SILUETY A PANORÁMY ÚZEMIA

1. Je potrebné ochraňovať siluetu pamiatkového územia vhodným umiestňovaním novej zástavby do prednej časti parcel, v súlade s tradičným spôsobom zástavby, a zachovať a udržiavať zeleň v časti záhrad, ktoré vhodne oddeľujú historickú zástavbu od novej.
2. Diaľkové pohľady z okolitej krajiny na sídlo je potrebné udržiavať pravidelným odstraňovaním náletovej zelene.
3. Pre plnohodnotnú prezentáciu pamiatkovej zóny je potrebné zachovať vizuálne väzby z krajiny a diaľkové pohľady na siluetu a panorámu historického sídla. V územnom pláne riešiť novú zástavbu mimo pamiatkového územia takým spôsobom, aby nevstupovala do týchto tradičných diaľkových pohľadov.
4. Je žiaduce hľadať možnosti na elimináciu terajšieho narušenia siluety pamiatkovej zóny

zástavbou bytových domov na severozápad od pamiatkového územia, napr. úpravami ich farebnosti v rámci zatepľovania fasád.

IX. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK

1. K stavebnej činnosti, v rámci ktorej sa počíta so zasahovaním do terénu, je možné pristúpiť až po realizácii pamiatkového – archeologického výskumu, ak o jeho nevyhnutnosti rozhodne Krajský pamiatkový úrad. Pre stanovenie podmienok obnovy národných kultúrnych pamiatok, ale často aj nehnuteľností na pamiatkovom území, je nutné vykonať na plochách dotknutých stavebnou činnosťou, pamiatkový – archeologický výskum. Terén uchováva informácie o výstavbe a prestavbách národných kultúrnych pamiatok, nehnuteľností a mestskej architektúry vôbec, ale aj informácie o iných (doteraz neznámych) nehnuteľných archeologických nálezoch, o procese nárastu terénu, povrchových úpravách a podobne. Archeologický výskum na ploche dotknutej stavbou môže priniesť nové a zásadné poznatky o charaktere dotknutej plochy – o jej historickej zástavbe, prípadne o procese nárastu terénu.
2. V odôvodnených prípadoch sa pripúšťa realizovať pamiatkový – archeologický výskum paralelne so stavebnou činnosťou, prípadne zabezpečením odborného dozoru prostredníctvom oprávnenej osoby. Výskum možno realizovať súčasne s výkopovými prácami. Ide predovšetkým o líniové stavby, ale tiež o stavby malých rozmerov. Pamiatkový – archeologický výskum nie je potrebné realizovať pri stavbách, na ktorých sa výkopové práce obmedzujú na minimum (napr. základy pod schodiská, prípojky). Aj v tom prípade je však nutné zabezpečiť odborný dozor prostredníctvom správneho orgánu (osoby, oprávnenej na vykonávanie archeologického výskumu).
3. Ak je to predpísané v rozhodnutí o zámere obnovy národnej kultúrnej pamiatky, prípadne v záväznom stanovisku o zámere úpravy nehnuteľnosti na pamiatkovom území je výskumná dokumentácia prípravnou dokumentáciou pre projektovú dokumentáciu stavby. Výskumná dokumentácia obsahuje okrem iného zhodnotenie nálezov a návrh režimu ochrany a prípadnej prezentácie archeologického náleziska. Na základe výsledkov pamiatkového – archeologického výskumu je možné stanoviť podmienky pre vyhotovenie projektovej dokumentácie a podmienky ochrany archeologických nálezov a nálezísk.
4. Projektovú dokumentáciu stavby možno vyhotovovať na základe a po realizácii pamiatkového – archeologického výskumu, ak o jeho nevyhnutnosti rozhodne Krajský pamiatkový úrad (v rozhodnutí o zámere obnovy kultúrnej pamiatky alebo v záväznom stanovisku o zámere úpravy nehnuteľnosti na pamiatkovom území). Aby bolo možné premietnuť výsledky výskumu do projektovej dokumentácie, je nutné, aby k realizácii výskumu došlo ešte pred začatím jej spracovávaní. Táto požiadavka má byť striktné dodržaná predovšetkým v prípade realizácie väčších stavieb (hlavne novostavieb).
5. Archeologické náleziská, určené na prezentáciu v súlade s výsledkami archeologického pamiatkového výskumu, je nutné udržiavať v dobrom stavebno-technickom stave. Prezentácia archeologických nálezov by mala byť podmienená pamiatkovou hodnotou nehnuteľného archeologického nálezu a možnosťami súčasného stavu prostredia, v ktorom sa archeologický nález našiel. Spôsob regenerácie a prezentácie hlavne nehnuteľných archeologických nálezísk je možný nasledujúcou formou:
 - Náznakovým spôsobom - zvýraznením línie napríklad priebehu architektúry na základe presnej dokumentácie a zamerania do úrovne súčasného terénu - farebným, rastrovým alebo druhovým odlíšením dlažby, vyhotovením informačného panelu esteticky dopĺňujúcim výraz pamiatkového územia.

- Formou prezentácie originálu in situ je možná v prípade nálezu mimoriadnej pamiatkovej a historickej hodnoty.
 - Začlenením pamiatkovo hodnotnej časti architektúry do dispozície nového objektu.
6. Prezentácia archeologických nálezov nesmie byť realizovaná na úkor ich dobrého stavebnotechnického stavu a pamiatkovej hodnoty, ktorú predstavujú. Podmienka udržiavania dobrého stavebnotechnického stavu v prípade náznakovej rekonštrukcie je dodržaná, ak prípadné pamiatkovým archeologickým výskumom zachytené architektúry ostanú zachované, budú znovu zasypané vhodným materiálom a pri ďalšej stavebnej činnosti bude eliminovaná možnosť ich deštrukcie. Začlenenie starších architektúr do dispozície novších objektov, využívané už v minulosti, je možné realizovať pod podmienkou, že nebudú plniť nosnú funkciu a budú od novej stavby dilatované.

X. POŽIADAVKY NA ZACHOVANIE ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

1. POŽIADAVKY NA REGENERÁCIU ZELENE

1. Novozaloženú verejnú zeleň v časti námestia je nutné ošetrovať podľa konceptu daného v projekte jej založenia. Na ploche južne od kostola vykonávať základnú údržbu (kosenie trávnikov, zastrihávanie a tvarovanie pokryvej zelene, zálievku). Na voľnú trávnatú plochu nevysádzať žiadne dreviny, pestovanie letničiek je prípustné. Na ploche severne od kostola vykonávať pravidelnú zálievku mladých stromov a trávnikov, kosenie a odburiňovanie trávnikov. Na voľnú trávnatú plochu nesadiť dreviny ani nezakladať okrasné záhony.
2. Zeleň v časti Grunt je vhodné regenerovať len pravidelnými zdravotnými zásahmi a ponechať ju v prírodnom charaktere. Pestovať a uprednostňovať predovšetkým domáce autochtónne dreviny, úžitkové a okrasné dreviny s miestnou tradíciou a ich kultivary. Introdukované dreviny môžu byť použité ako doplnkové v malom množstve, pričom treba úplne vylúčiť invázne druhy, ktoré mnohokrát vytláčajú pôvodné druhy.

2. POŽIADAVKY NA REGENERÁCIU VODNÝCH PLÔCH A TOKOV V PAMIATKOVOM ÚZEMÍ

1. Z hľadiska záujmov ochrany pamiatkového fondu je žiaduce zachovávať pôvodný prírodný charakter brehov vodných tokov. Vodné toky v pamiatkovom území majú byť regulované takým spôsobom, ktorý je nevyhnutný na zabezpečenie bezpečného prietoku v čase vyšších stavov vody, avšak spôsobom, ktorý nebude narúšať ich prírodný charakter. Je žiaduce zachovať brehy potokov v podobe prirodzených šikmých zazalenených svahov. Regulácia brehov, vo forme spevnenia kameňmi v cementovom podklade, je možná len v kritických miestach, kde je ohrozovaný majetok a bezpečnosť občanov a mesta.
2. Dno koryta Bodvy možno vhodne regulovať, avšak bez tvrdých technických riešení. Nevyhnutné je zachovanie a aj vylepšenie priamych prístupov k hladine.

4. MALÁ ARCHITEKTÚRA A VÝTVARNÉ DIELA

1. V pamiatkovom území sú dielami historickej drobnej architektúry morový stĺp, kaplnka na ulici Grunt, pomník padlých apod. Všetky tieto historické prvky sú súčasťou autentického obrazu sídla a sú predmetom ochrany pamiatkového územia.

Časť 4.

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD KOŠICE
Hlavná 25, 040 01 Košice

Pamiatková zóna Medzev ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

1. Tieto zásady sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia podľa odseku 1 § 29 Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“) a podľa odseku 2 § 29 zákona sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu a **nadobúdajú účinnosť dňa 1. septembra 2009.**
2. Zásady v časti 3 obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk a ďalších kultúrnych hodnôt pamiatkového územia, podľa odseku 3 § 29 zákona.

Ing. Kristína Markušová
riaditeľka
Krajský pamiatkový úrad Košice

Časť 5. PRÍLOHY

VŠEOBECNÉ PRINCÍPY OBNOVY HISTORICKÝCH KONŠTRUKCIÍ

Nasledujúce princípy sú v celom rozsahu záväzné pre obnovu kultúrnych pamiatok. V prípade úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území majú záväzný charakter len tie princípy, ktoré sa týkajú zásad objemového členenia, výškového usporiadania a architektonického riešenia exteriéru. Ostatné majú len odporúčací charakter.

A. MURIVÁ A ZVISLÉ NOSNÉ KONŠTRUKCIE

1. Zásadnou požiadavkou ochrany a obnovy nosných konštrukcií je priorita použitia tradičných stavebných techník a materiálov.
2. Pre prípravu sanácie staticky narušených pamiatkových objektov je okrem získania komplexných informácií o príčinách týchto porúch a stave jednotlivých konštrukcií nevyhnutné zohľadniť aj pamiatkovú, umelecko-historickú, resp. technickú hodnotu a prijať taký návrh technológie a technického riešenia sanácie, ktorým sa zabezpečí mechanická pevnosť a stabilita objektu bez negatívnych dopadov na podmienky uplatnenia pamiatky po obnove.
3. Použitie súčasných technológií sa pripúšťa iba v nevyhnutných prípadoch s prihliadnutím na ich overenie špecializovanými oprávnenými skúšobnými ústavmi (certifikácia) a preukázateľnými skúsenosťami z ich aplikácie pri obnove historických objektov.
4. Rešpektovať pôvodnú koncepciu a princípy historického konštrukčného systému. Neprezentovať a neodkrývať klenuté vyľahčovacie oblúky nad otvormi v murivách, v súvislosti s tým neotvárať segmentové záklenky v dôsledku mylnej interpretácie „pôvodného“ tvaru otvoru, ani nevkladať nové preklady pri výmene výplne.
5. Pri obnove, úprave a údržbe historických konštrukcií vylúčiť stavebné úpravy, ktoré by mohli narušiť pôvodný stavebno-technický režim objektu.
6. Pri obnove, úprave a údržbe historických konštrukcií navrhnuť trasovanie inžinierskych sietí a rozvodov tak, aby sa minimalizovali zásahy do historickej hmoty.
7. Počas stavebných prác zabezpečiť ochranu umelecko-remeselných a výtvarných prvkov pred ich mechanickým poškodením alebo znehodnotením.

B. STROPY, KLENBY A HORIZONTÁLNE NOSNÉ KONŠTRUKCIE

1. Zachovať a chrániť stropné konštrukcie ako neoddeliteľnú súčasť pamiatkových hodnôt objektu.
2. Zachovať a neodstraňovať pôvodné konštrukčné súčasti stropov – trámy, debnenie, záklopy, omietky a pod., Pri obnove podlahy uplatniť tradičné materiály a technológie, s minimalizáciou mokrych procesov.
3. Zachovať stropy v pôvodnom stave a nemeniť ich statické pomery – nezaťažovať novým stálym zaťažením od pridaných konštrukcií, alebo aj náhodilým zaťažením od vnútorného zariadenia, neoslabovať stropné konštrukcie vytváraním rýh a otvorov.

4. Zachovať a regenerovať pôvodné tvaroslovné detaily stropu.
5. Chýbajúce súčasti stropu doplniť alebo nahradiť konštrukciami z materiálov, použitých v pôvodných konštrukciách, nepridávať k stropu nové nevhodné prvky z netradičných materiálov.
6. Pri obnove staticky narušeného stropu používať vhodné metódy statického zabezpečenia suchými procesmi.
7. Prezentať pôvodnú výšku stropov, neprekrývať stropy zníženými podhľadovými konštrukciami, nerealizovať pod stropmi rozvody inžinierskych sietí.
8. Zachovať klenby, ktoré sú osobitným druhom tradičnej stropnej konštrukcie, charakteristickej pre jednotlivé stavebno-historické obdobia, ako aj materiálnym dokladom vývoja architektúry, remeselnej i technickej zručnosti.
9. Zachovať a regenerovať všetky pôvodné súčasti klenieb – ich tvar, omietky, murivo, klenbové pásy, prvky klenby na líci aj rube, neodstraňovať násypy z klenieb, nepridávať nové tvaroslovné prvky ku klenbám. Nepoužívať neoverené netradičné materiály a technológie pri obnove klenieb.
10. Zachovať či obnoviť statické vlastnosti klenby v pôvodnom stave – neoslabovať jej nosné murivá, nepodsekávať ju, minimalizovať perforácie klenieb v zvislom či vodorovnom smere, nezaťažovať klenby novými pridanými konštrukciami. Neohrozovať statiku klenieb náhodným bodovým zaťažením, preťažením, ani narušením alebo odstránením konštrukcií, zachytávajúcich horizontálne sily klenby.
11. Dôsledne chrániť klenby pri ich odhalení počas stavebných prác, aby nedošlo k poškodeniu poveternostnými vplyvmi.
12. Pri obnove staticky narušenej klenby uplatniť šetrné metódy statického zabezpečenia – najmä stuženie pomocou kovových tiahel, prípadne špeciálne moderné technológie, pri ktorých dôjde k minimálnemu úbytku pôvodnej hmoty; nie sú žiaduce železobetónové škrapiny, torkretáže ani cementové mazaniny na rube klenby.
13. Nerealizovať prieryzy a otvory v klenbách za účelom zmeny dispozície, ani nevkladať nové konštrukcie pre vertikálne komunikácie v objekte v priestoroch s klenbami – napr. nové schodiská a výťahy.
14. Nečleniť zaklenutý priestor druhotnými priečkami, ani nedegradovať prezentáciu klenieb prekrytím podhľadmi alebo vedením potrubí a rozvodov pod klenbou.

C. KROVY

1. Základnou požiadavkou zachovania krovov je ich pravidelná údržba. V podstrešnom priestore je potrebné udržiavať poriadok. Organické nečistoty a zvyšky - vtáčí trus, piliny, prach - môžu zvlhnúť a napomôcť šíreniu drevokazných húb.
2. Pravidelne kontrolovať stav strešnej krytiny a klampiarskych detailov. Starostlivo prezrieť krytinu najmä v oblasti strešných hrebeňov, nároží a úžľabí, a tiež miesta v blízkosti strešných okien, štítov a komínov. Podstrešný priestor je potrebné kontrolovať najmä po výdatnom daždi.
3. Zabezpečiť stále vetranie. V neodvetraných priestoroch je niekoľkonásobne vyššie riziko napadnutia drevokaznými hubami a hmyzom, ako aj poškodenie hnilobou.
4. Pri vstavbách do podkroví ponechať možnosť revízneho prístupu k dôležitým miestam (hrebeň strechy, päty krokiev, pomúrnic, komínové prieduchy, vnútorné žľaby, dažďové odpady a pod.).
5. Nečistiť povrch drevených krovových konštrukcií agresívnymi prostriedkami (napr. drôtené kefy, elektrické brúsky a pod.), nenatierať ich farbami ani lakom. Prostriedky

chemickej ochrany používať len v nevyhnutnej miere a rozsahu. Ich výber prispôbiť druhu a rozsahu ohrozenia či poškodenia.

6. Regenerácia a obnova historických krovov má byť prednostne založená na konzervácii autentickej konštrukcie a lokálnej výmene jednotlivých nefunkčných častí, ktorými sú najmä: pomúrnice, kráčatá, zhlavia krokiev a trámov, bez rozobratia celého krovu pri zachovaní podstatného objemu pôvodného dreva.
7. Rozsah a spôsob lokálnej opravy poškodených krovových prvkov má navrhnúť odborne spôsobilá osoba - statik, v odôvodnených prípadoch podľa dendrochronologického posúdenia.
8. V prípade klasicistických alebo starších krovov treba zachovať nielen pôvodný konštrukčný systém, ale v maximálnej možnej miere i jednotlivé drevené prvky. Vo väčšine prípadov nie je nutné meniť celú dĺžku trámov, stačí nahradiť ich zničené hlavy - kratším trámom rovnakého prierezu, tzv. protézou (spojiť tesárskym spojom – preplátovaním, impregnovať bezfarebným fungicídnym prostriedkom, murivo a kapsy trámov zamorené drevomorkou premurovať s použitím malty s fungicídnou prísadou).
9. V záujme záchrany objektu je v odôvodnených prípadoch možné provizórne nadstaviť trámy oceľovými alebo drevenými príložkami, prípadne krov podprieť alebo vystužiť pridanou konštrukciou. Pri obnove treba chrániť aj autentický povrch drevených konštrukcií, tesárske značky a zápisy remeselníkov a nepripustiť použitie nevhodných impregnačných prostriedkov (napr. hygroskopických, farbiacich a pod.).
10. V pamiatkovom území obmedziť vstavby do podkroví. Vstavba, ktorej realizácia si vyžaduje odstránenie časti historického krovu, je neprípustná. Vstavby do podkroví majú tvoriť len doplnok k celkovej dispozícii objektu, aby nespôsobili preťaženie objektu v súvislosti s prípojkami inžinierskych sietí, únikovými cestami, statickou dopravou, zásobovaním, odvozom odpadu a pod. Je neprípustné realizovať vstavby do podkroví v historických sakrálnych objektoch.
11. Nie je vhodné zobytnovať podstrešný priestor úzkych dvorových krídiel, hospodárskych prístavieb alebo iných objektov, ktorých vnútorná svetlá šírka v podstrešnom priestore je menšia ako 3,7 m. (Výnimku tvoria len také objekty, v ktorých je výška pomúrnice najnižšieho bodu strechy najmenej 1,5 m nad budúcou úrovňou podlahy podkrovia – dané obmedzenia vyplývajú z minimálnych typologických odporúčaní pre zobytnenie podkroví).

D. SCHODISKÁ

1. Zachovať schodiskové konštrukcie ako neoddeliteľnú súčasť pamiatkových hodnôt objektu. Zachovať aj vedľajšie (servisné) schodiská objektov, sprístupňujúce podkrovia resp. suterén.
2. Zachovať, regenerovať a neodstraňovať pôvodné konštrukčné, tvaroslovné a dekoratívne súčasti schodísk – nosné vonkajšie a vretenové murivá, klenby nad ramenami a podestami, svetlíky, podesty a stupne alebo ich obklady, schodnice, zábradlia, madlá a pod..
3. Neobkladať schodiskové stupne a podesty novou dlažbou, neobrusovať patinovaný povrch liateho terazza ani prírodného kameňa stupňov, v prípade lokálneho poškodenia je žiaduce plombovať ho kamenárskymi metódami.
4. Zachovať či obnoviť statické pomery schodísk v pôvodnom stave – neoslabovať nosné vonkajšie a vretenové murivá, schodnice, nevytvárať ryhy a otvory, chrániť pred poveternostnými vplyvmi, vlhkosťou a zvýšenou prevádzkou, nezaťažovať novým

náhodilým zaťažením.

5. Zachovať pôvodnú komunikačnú funkciu schodiskového priestoru a súvisiace komunikačné prístupy, zachovať priestor schodiska (zrkadlá, podesta) v pôvodnom tvare, polohe a umiestnení.
6. Chýbajúce súčasti schodísk doplniť alebo nahradiť konštrukciami z materiálov, použitých v pôvodných konštrukciách, novú povrchovú úpravu schodiskových stupňov, podest a zábradlí realizovať z tradičných materiálov, použitých v pôvodných konštrukciách, nepridávať k schodiskám nežiaduce prvky z netradičných materiálov.
7. Neumiestňovať v priestore schodísk výťahy, nerealizovať v hmote schodiskových murív inštalačné skrine a iné technické zariadenia, neviest' v priestore schodísk rozvody inžinierskych sietí.
8. Počas stavebných prác chrániť pred poškodením schodiskové stupne a ďalšie súčasti schodiska.

E. ZÁBRADLIA, MREŽE, OSTATNÉ KOVOVÉ PRVKY

1. Zachovať a udržiavať hodnotné kovové prvky ako súčasť objektov, chrániť ich pred poškodením a odcudzením. V prípade, že niektorý z týchto prvkov neslúži svojmu účelu a nie je možné ho opätovne použiť, je potrebné ho deponovať v danom objekte na určenom mieste.
2. Zachovať a vhodným spôsobom ošetriť natierané kovové prvky: očistiť od hrdze, mastnoty, nevhodných náterových vrstiev. Hrdzu odstraňovať ocelovými kefami, chemickými prostriedkami, v odôvodnených prípadoch mechanicky pieskom. Nečistiť strojovými mechanizmami, vhodné je opálenie a následná povrchová úprava. Pri obnove je potrebné spôsob ošetrovania konzultovať s reštaurátorom, prípadne zamestnancom pamiatkového úradu, aby nedošlo k neodbornému poškodeniu.
3. Farebnosť kovových prvkov určí reštaurátor, prípadne zamestnanec Krajského pamiatkového úradu. V prípade nemožnosti zistenia historickej farebnosti je žiaduce vychádzať z historickej analógie.
4. Poškodené mreže, zábradlia a ostatné kovové prvky dopĺňať v identickom materiále a príbuznou technológiou. Zachovať pôvodný tvar, profiláciu, členenie a farebnosť.
5. V prípade, že sa nezachovali pôvodné kovové prvky, nové prvky vyhotovovať na základe poznania historického kontextu, návrhy je potrebné prerokovať s Krajským pamiatkovým úradom.

F. OTVORY A ICH VÝPLNE

1. Zachovať a chrániť originálne výplne ako pamiatkovú hodnotu na pôvodnom mieste a pri plnení svojej funkcie.
2. Zachovať autentickú hmotu okien, dverí, brán a ich jednotlivých častí: profilované drevené obloženia dverných zárubní a okenných ostení, vonkajšie okenice a vnútorné skladacie špalety, kovania, závesné mechanizmy, sklenené výplne, spojovacie a stužujúce prvky, nátery a iné povrchové úpravy. Zachovať tvaroslovie, materiál, rozmery, proporcie, spôsob otvárania - vetrania, hĺbku osadenia v murive, farebnosť, a povrchové úpravy okien, dverí a brán.
3. Uprednostňovať obnovu originálnych autentických výplní otvorov pred ich nahradením kópiami.
4. Základom ochrany výplní je zabezpečenie priebežnej údržby. Pri údržbe a čiastočných

obnovách, nahradzovaní poškodených, alebo chýbajúcich častí výplní, ktoré majú naďalej plniť svoju technickú funkciu, je nutné dbať na použitie pôvodných postupov pri zachovaní autentickej materiálovej podstaty.

5. Zachovať základnú funkciu okien: presvetlenie, priehľadnosť a vetranie, pri iluzívnych otvoroch členenie fasády. Zachovať základnú funkciu dverných otvorov a brán v pôvodných miestach objektu: sprístupnenie, vstup.
6. Neprekrývať, neprelepovať alebo inak neprekrývať okná či nepredsadzovať pred okná reklamu, oznam, technické zariadenie alebo mobiliár.
7. Pred obnovou, doplnením alebo výmenou okenných a dverných výplní spracovať podrobnú alebo zjednodušenú prípravnú dokumentáciu, ak o tom rozhodne Krajský pamiatkový úrad.
8. Deponovať nezvratne poškodené hodnotné okenné a dverné výplne, ktoré budú nahradené novými, v rámci objektu, ktorého sú súčasťou, pokiaľ Krajský pamiatkový úrad neurčí inak.
9. Zaistiť primeranú reverzibilitu novodoplnených častí, aby pri prípadných ďalších obnovách nedochádzalo k úbytku zachovaného originálu.
10. Ak nie je možné zachovať autentickú hmotu, je nutné konštrukčný prvok nahradiť presnou kópiou z rovnakého materiálu a s uplatnením remeselných postupov v nadväznosti na pôvodný spôsob zhotovenia.

G. POVRCHOVÉ ÚPRAVY

1. Omietky historických objektov majú hodnotu historického dokumentu, a preto sú predmetom pamiatkovej ochrany.
2. Požiadavky zachovania autenticity omietok sa vzťahujú na všetky vrstvy a povrchové úpravy. Obnaženie najstaršej stavebnej úpravy omietky vedie k jej postupnému zániku a znamená odstránenie a zánik mladších vrstiev, ktoré ju chránia.
3. Pravidelne sa majú obnovovať rovnaké tvary, povrchy a farebnosť, za používania rovnakých materiálov a postupov (zásada autenticity technologického postupu).
4. Vhodné prístupy pri oprave omietok historických objektov sú najmä: konzervovanie a reštaurovanie, konzervovanie a doplnenie tak, aby opäť plnili svoju funkciu, vrátane architektonického výrazu, resp. konzervovanie a prekrytie novou vrstvou.
5. Pri obnove alebo úprave omietok je vhodné uplatniť najmä tieto postupy:
 - chýbajúce alebo schátralé omietky prekryť, alebo nahradiť novými omietkami, ktoré sa svojim materiálovým zložením a spôsobom aplikácie čo najviac budú blížiť predlohe;
 - dôsledne obnoviť architektonické tvaroslovie (napr. profily ríms,...);
 - zásadne rozlišovať obnovu pohľadových omietok od omietok, určených pod krycí náter. Pri pohľadových omietkach prichádza do úvahy vyčistenie, konzervácia a lokálne retuše alebo prekrytie novou zhodnou vrstvou. V prípade omietok, určených pod náter, sa obnova spravidla realizuje obnovou náteru na opravený podklad.
6. Zachovať a obnoviť historické druhy podláh (drevené, keramické, liate terazzové, kamenné), charakteristické pre druh objektu a funkciu príslušného priestoru.
7. V podkroviach zachovať keramické pôjdovky, aj v prípade vstavby a využitia podkrovia.
8. Pri regenerácii nezachovanej podlahy historického objektu postupovať pri výbere druhu podlahy (materiál, konštrukcia, spôsob kladenia, povrchová úprava, detail styku s obvodovou stenou a pod.) na základe pamiatkového výskumu alebo analógií, výber prerokovať s Krajským pamiatkovým úradom.

H. VÝTVARNÉ DIELA A UMELECKO – REMESELNÉ PRVKY

1. Reštaurovanie výtvarných diel a umelecko–remeselných prvkov, ktoré sú pamiatkami, môže vykonávať len zodpovedá fyzická osoba - reštaurátor, ktorý má odbornú spôsobilosť a zákonom stanovenú prax v požadovanom odbore podľa § 5 odseku 2 písmena a) zákona č. 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov.
2. Základnou požiadavkou pre reštaurovanie kultúrnych pamiatok je fyzická záchrana výtvarných diel a umelecko – remeselných prvkov ako celku, so zásadou maximálneho rešpektovania a zachovania autenticity.
3. Zachovať reštaurované artefakty a ich súčasti, minimalizovať zásahy do pôvodiny výtvarného, maliarskeho a sochárskeho diela. Vykonávať udržiavacie, reštaurátorské, rekonštrukčné, umelecko – remeselné práce môže len kvalifikovaný odborník, podľa rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu.
4. Zachovať výraz a charakter historického diela z hľadiska hmotnej a priestorovej skladby, objemového členenia, materiálového vyjadrenia a zloženia, proporcie a modelácie.
5. Zachovať farebný kolorit výtvarných diel, všetky zachované fragmenty pôvodnej polychrómie. Výtvarno-estetickú úpravu rekonštrukčných retuší postaviť na zásade možnosti ich odlíšenia od vlastnej maľby, t.j. na jemnom odlíšení farebného tónu, resp. farebnej intenzity.
6. Odstrániť všetky nevhodné sekundárne zásahy, všetky druhy deštrukcií, vylúčiť možné negatívne vplyvy (chemické, fyzikálne, biologické), mechanické poškodenia, spomaliť proces ďalšieho znehodnocovania hmotnej podstaty vyššie uvedených prvkov, ktorý ich môže ohroziť alebo zničiť.
7. Na základe slohovo-formálnej analýzy, komplexnej komparácie reštaurovaného diela, umelecko-historického vyhodnotenia, posúdenia archívnych prameňov a analógií, resp. vyhodnotenia výsledkov reštaurátorského výskumu prinavrátiť v najvyššej možnej miere slohovú čistotu, ktorá bude zodpovedať obdobiu vzniku výtvarného diela.
8. Ideovú koncepciu reštaurovania postaviť na obnove a regenerácii pôvodných umelecko-historických, výtvarných a estetických hodnôt, ktorou bude rehabilitovaná vlastná autenticita výtvarného diela, zároveň prinavrátená jeho pôvodná funkcia, správny výraz a charakter, čitateľnosť tvarov, presná proporcia a modelácia objemov, kompozícia, ostrosť kresby a pod.
9. Pri voľbe metodiky reštaurátorského zásahu individuálne zohľadniť možnosti realizácie technológie, stanoviť vhodnú mieru retuší pre polohu citlivého výtvarného a estetického scelenia reštaurovaných diel.
10. Rekonštrukčné zásahy integrovať do hmoty stabilizovaného reštaurovaného diela po posúdení hodnoverných dokumentačných údajov, po celkovej analýze odobratých vzoriek materiálov. Absentujúce miesta majú byť exaktne doplnené ako verné kópie v duchu originálu, na báze použitého identického materiálu s rovnakou štruktúrou, zrnitosťou a zložením.
11. V odôvodnených prípadoch je možné použiť substitučnú metódu regenerácie (nahradenie iným materiálom) časti diela.

I. INFRAŠTRUKTÚRA A TECHNICKÉ ZARIADENIA

1. Odstrániť z objektov nefunkčné technické zariadenia a sieťové pripojenia.
2. Pri obnove alebo úprave objektu preriešiť existujúce esteticky rušivé trasovania rozvodov.

Odstrániť neesteticky osadené technické zariadenia – antény, rozvodné skrine, resp. premiestniť ich na menej rušivé miesto.

3. Pri riešení infraštruktúry obmedziť nové prierazy v historických konštrukciách.
4. Elektrorozvodné skrine, plynomery a podobné zariadenia umiestňovať tak, aby nerušili tvaroslovie fasád a vyznenie interiéru (s minimálnym zásahom do pôvodnej hmoty objektov).
5. Pri obnove, resp. výmene nevyhovujúcich, je žiaduce nové rozvody viesť v trase pôvodných. Novo navrhované rozvody umiestniť pod omietku tak, aby nedošlo k nadmernému poškodeniu pôvodných omietkových vrstiev a murív - minimalizovať šírku a hĺbku rýh, neumiestňovať ich v päťach klenby, vyhnúť sa prierazom v klenbách. Je možné umiestniť nové rozvody do nefunkčných prieduchov komínových telies.
6. Rozvody plynu viesť v maximálnej možnej miere pod omietkou, alebo čo najbližšie k stene a k podlahe.
7. Na technické zariadenia (el. rozvádzače, plynomery ap.) aplikovať farebnú úpravu, ktorá nebude pôsobiť rušivo, kontrastne, ani nebude vytvárať farebné akcenty. Na rozvody inštalácií (plynu, ústredného kúrenia) je potrebné aplikovať zhodnú (totožnú) farebnú úpravu s podkladom. Farebná úprava inštalácií môže byť aj mierne farebne odlišená od podkladu napr. metódou tón v tóne.

J. VETRANIE OBJEKTOV

1. Je nutné zachovať, resp. obnoviť pôvodné vetracie otvory suterénov.
2. Pri obnove alebo úprave historického objektu odstrániť sekundárnu betónovú podlahu v suteréne v plnom rozsahu, alebo aspoň vytvoriť vetrací kanálik po obvode jednotlivých miestností suterénu, po individuálnom posúdení priestorov. V prípade existencie „anglických dvorčekov“ zachovať - obnoviť ich funkčnosť, neuzatvárať ich.
3. Pri obnove alebo úprave historického objektu odstrániť sekundárne nevhodné cementové nástreky murív suterénu a ponechať ich bez omietok (ak pôvodne neboli omietané), alebo použiť sanačné omietky, po odbornom posúdení a na základe návrhu odborníka.
4. Zachovať otvory, vytvorené pre vetranie podkrovných priestorov objektov.
5. Využívať klasický spôsob vetrania - oknami, nevkladať v historických budovách vzduchotechnické a klimatizačné zariadenia. V prípade nevyhnutnosti (v závislosti na funkčnom využití a posúdení príslušného orgánu štátnej správy) zásahy minimalizovať.
6. Umiestniť technické zariadenie na hlavnej fasáde, do výplne otvoru v hlavnej fasáde alebo prekryť ním tvaroslovie ktorejkoľvek fasády je neprípustné.

K. VYKUROVANIE A ZATEPLOVANIE OBJEKTOV

1. Zatepľovať fasády historických objektov je neprípustné, v odôvodnených prípadoch je možné zatepliť štítové murivá tepelnoizolačnou omietkou.
2. Je žiaduce použiť skryté formy zateplenia. Pri zámere využívania suterénnych priestorov objektu je vhodné súbežne riešiť odvlhčenie a zateplenie objektu z exteriérovej strany, pod úrovňou terénu. Je možné zateplenie stropu nad najvyšším podlažím v podstrešnom priestore.
3. Osadzovanie lokálnych vykurovacích zariadení s vývodom spalín a vetraním do uličných fasád je neprípustné.
4. Odstrániť alebo poškodiť historické drevené obklady v interiéri objektu alebo odstrániť drevené obklady a špalety, súvisiace s výplňami otvorov, z dôvodu osadenia

vykurovacieho zariadenia je neprípustné.

POUŽITÉ PODKLADY

- Zákon NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (ďalej len „pamiatkový zákon“) v znení zákona NR SR č. 479/2005 Z. z.,
- Vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 16/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu (ďalej len „vyhláška“),
- Zásady ochrany pamiatkových území, Metodické usmernenie Ministerstva kultúry SR k § 29 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, vydané v auguste 2002,
- Európsky dohovor o krajine č. 515/2005 Z. z. (EDoK),
- Zákon č. 237/2000 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 55/2001 o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii,
- Usmernenie orgánov územného plánovania vo väzbe na § 29 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, usmernenie Ministerstva životného prostredia SR uverejnené vo Vestníku Ministerstva životného prostredia SR, ročník X, 2002, čiastka 5, Časť III. „Stanoviská, správy a informácie, strana 87 a 88,
- Medzinárodné dokumenty ICOMOS o ochrane kultúrneho dedičstva.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- Guzsak, L. a kol.: Bergstädte der Unterzips, Stuttgart, 1983
- Ing. Wilhelm Gedeon in: "Slowakei- Heimatland der Karpatendeutschen", Teil: Bodwatal, S.34-35, Bratislava-Preßburg 1997
- Balega, A.: Jasov, Kostol a kláštor premonstratov, Bratislava 1991
- Liptak, J.: Die sieben Bergstädte in der Ostslowakei oder die sieben oberungarischen Bergstädte, Karpatenjahrbuch 1957,
- Roob, J. : Die Hammerschmiederei in Metzenseifen Beitrag in der Sudetendeutschen Zeitung vom 18. Dez. 1992.
- Slowakei-Deutsche Anthologie der Hammerschmiede, Kaschau, 1994
- VARSÍK, B.: Osídlenie Košickej kotliny II. Bratislava 1973, s. 240-245;.
- CHALUPECKÝ, I.: K niektorým problémom najstarších dejín spišských miest. In: Spišské mestá v stredoveku. M. Marsina (ed.). Košice 1974, s. 23-25;
- TISCHLEROVÁ, M.: Osídlenie a názov mesta Medzev. In: Spiš. Vlastivedný zborník 3-4. Košice-Spišská Nová Ves 1973, s. 65-71.
- WAGENHUBEROVÁ, A.: Medzevské hámre. In: Vlastivedný sborník I., Košice 1955; MARKUŠ, M.: Motyky z Medzeva. Slov. Národop. 14, 1966, 3, s. 378-435.
- Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II. Bratislava 1977, s. 244.
- CHALUPECKÝ, I.: K vývoju národnostnej štruktúry miest Spiša v rokoch 1550-1650. In: Národnostný vývoj miest na Slovensku do roku 1918. M. Marsina (ed.). Martin 1984, s. 207-217.
- URBANCOVÁ, V.: Údaje zo života medzevského ľudu v polovici 19. storočia. In: Nové obzory 14. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. Košice-Prešov 1972, s. 305-311.

ROOB, J.: Slowakei-deutsche Anthologie der Hammerschmiede. Košice 1994.

URBANCOVÁ, H.: Piesňová tradícia Nemcov v Medzeve, Ústav hudobnej vedy SAV, Štúdie ročník 1/1997, str. 46-49

POUŽITÁ DOKUMENTÁCIA V ARCHÍVE PÚ SR A KPÚ KOŠICE

1. Medzev, dom ľudový, SÚPK Košice, 1997, T- 5865
2. Medzev, hámor, Návrh na vyhlásenie rezervácie, Habáň 1985, T- 2940
3. Medzev, námestie, Odb. metodické zásady, Semanová, 1995, T- 3833
4. Medzev, mesto, základný výskum, Hrašková, 1963, Z-2682
5. Medzev, park, podklady pre ÚZ kraj. Prvkov, NPKC Košice, 1997, T- 4671
6. Medzev, technické pamiatky, Návrh na vyhlásenie, Habáň 1958, T-3339
7. Medzev, dom ľudový, Štóska 146, Návrh na vyhlásenie za KP, Naďová 1995, T- 3879
8. Medzev, dom meštiansky, Štóska 14, Návrh na vyhlásenie za KP, Naďová 1995, T- 3877
9. Medzev, dom meštiansky, Štóska 169, Návrh na vyhlásenie za KP, Naďová 1995, T- 3880
10. Medzev, dom meštiansky, Štóska 2,3, Návrh na vyhlásenie za KP, Naďová 1995, T- 3876
11. Medzev, dom meštiansky, Štóska 4, Návrh na vyhlásenie za KP, Naďová 1995, T- 3878
12. Medzev, hámor, Pivring, situačný plán, Bašková 1956 V – 2310
13. Medzev, hámor, situačný plán, Bašková 1956 V - 2311
14. Medzev, kostol r.kat. Narodenie P.M., pôdorys, Kalafús, 1959, V – 2267
15. Medzev, Pamiatková zóna Nižný Medzev, návrh na vyhlásenie, Naďová, 1993

ZÁKLADNÉ POJMY

Pamiatkové územie je sídelný územný celok alebo krajinný územný celok sústredených pamiatkových hodnôt alebo archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ktorý je z dôvodu ich ochrany podľa tohto zákona vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu alebo pamiatkovú zónu.

Pamiatková zóna je územie s historickým sídelným usporiadaním, územie kultúrnej krajiny s pamiatkovými hodnotami alebo územie s archeologickými nálezmi a archeologickými náleziskami, ktoré možno topograficky vymedziť (ďalej len „PZ“).

Ochranné pásmo je územie vymedzené na ochranu a usmernený rozvoj prostredia alebo okolia nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny (ďalej len „OP“).

Základná ochrana pamiatkového územia je súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkami nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

Krajina je časť územia, tak ako ju vnímajú ľudia, ktorej charakter je výsledkom činností a vzájomného pôsobenia prírodných alebo ľudských faktorov

Ochrana krajiny sú činnosti smerujúce k zachovaniu a udržiavaniu významných alebo charakteristických črt krajiny vyplývajúcich z jej historického dedičstva a prírodného usporiadania alebo ľudskej aktivity

Pamiatková hodnota je súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany.

Národná kultúrna pamiatka je hnutelná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku.

Pamiatkový výskum je odborná činnosť zameraná na získavanie poznatkov o kultúrnych

pamiatkach, pamiatkových územiach, archeologických nálezoch a o archeologických náleziskách. Vykonáva na sa prípravu obnovy a reštaurovania kultúrnych pamiatok, na vypracovanie zásad ochrany pamiatkových území a na vedecké a dokumentačné účely. Pamiatkový výskum môže vykonávať len fyzická osoba s osobitnou odbornou spôsobilosťou v príslušnom odbore na základe osvedčenia vydaného Ministerstvom kultúry SR.

Urbanisticko–historický výskum je druh pamiatkového výskumu, ktorého výsledkom je dokumentácia urbanisticko–historického výskumu pamiatkových území.

Územný priemet ochrany kultúrnych hodnôt je širší pojem, ktorý zahŕňa v sebe aj iné kultúrne hodnoty územia než len pamiatkové (NKP, územnú ochranu a pod.).

Širšie vzťahy dokumentujú dôležité začlenenia riešeného pamiatkového územia do štruktúry osídlenia.

O ZÁSADÁCH VŠEOBECNE

- Sú **koncepčným dokumentom**, ktorý sa má uplatňovať v praxi. Na tvorbe dokumentu sa má podieľať čo najširší kolektív odborníkov. Zásady nemôžu byť spracované bez spolupráce a prerokovania s externým prostredím (spracovatelia ÚPD, zástupcovia samosprávy, a pod.). V najvyššom štádiu rozpracovanosti je žiaduce predložiť zásady na pripomienkovanie mestu, alebo obci, ako aj všetkým odborným orgánom, ktoré vykonávajú hospodársku, alebo inú odôvodnenú činnosť v pamiatkovom území. V prípade, že v menších sídlach nie sú inštitucionalizované odborné zložky, je účelné vyžiadať si individuálne názory.
- Vychádzajú z urbanisticko-historického výskumu, ktorý **môže** vopred vypracovať oprávnená osoba na základe rozhodnutia KPÚ. V tom prípade je nutné uviesť spracovateľa, rok spracovania, možnosť využitia, prípadne požiadavky na doplnenie.
- Predpokladom pre kvalitné spracovanie Zásad je dobré poznanie pamiatkových hodnôt (predovšetkým urbanistických). Okrem urbanisticko-historického výskumu je vhodné pracovať aj s čiastkovými architektonicko-historickými a umelecko-historickými výskumami jednotlivých objektov, prípadne blokov ako aj výsledkami archeologických výskumov. Stručné zhrnutie výsledkov výskumov je pomôckou pre definovanie a analýzu pamiatkových hodnôt územia.
- Sú **spracované v súlade s nariadením/rozhodnutím o vyhlásení pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny**.
- **Spracúvajú sa zvyčajne na obdobie 10 – 15 rokov**.
- Zo zákona sú **určené KPÚ, orgánom štátnej správy a samosprávy a vlastníkom**, keďže všetkým sa ukladá povinnosť zabezpečiť zachovanie pamiatkových hodnôt v území.
- Sú **právnym dokumentom** na základe toho, že o nich hovorí zákon (§ 29 pamiatkového zákona). Vo väčšine prípadov sú podkladom, alebo jedným z podkladov pre vydávanie rozhodnutí alebo stanovísk KPÚ. Platia teda pre ne aj všeobecné ustanovenia správneho poriadku, týkajúce sa nazerania do podkladov. Obstarávanie podkladov pre rozhodnutie ukladá zákon správnemu orgánu vo verejnom záujme, pričom skutočnosti všeobecne známe alebo známe správnemu orgánu z jeho úradnej činnosti (§ 34 ods. 6 zákona č. 71/1967 Zb.) sú jedným z podkladov v konaní a ak sa nimi rozhodnutie odôvodňuje, je potrebné ich v odôvodnení uviesť.
- Sú v princípe **verejným dokumentom** (aj keď z pamiatkového zákona nevyplýva povinnosť publikovať ho). Ak sa stanú podkladom pre konania a rozhodnutia KPÚ, môžu účastníci konania nahliadnuť do Zásad. Zásady ako verejný dokument majú byť prístupné aj vo forme informácie, v zmysle informačného zákona.

- Sú **dokumentom na vykonávanie základnej ochrany** (resp. podkladom pre rozhodnutia). Zákonodarca definuje spracovateľa Zásad **KPÚ alebo oprávnenú osobu**, neuvádza PÚ SR. PÚ SR má ale podľa § 10 ods. 2 písm. k) pamiatkového zákona poskytovať KPÚ odbornú a metodickú pomoc.
- Sú **súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia**, ktorý je podkladom pre spracovanie územno-plánovacej dokumentácie (ďalej len „ÚPD“). Povinnosť zapracovať Zásady do ÚPD má jej spracovateľ.

Vzhľadom k tomu, že Zásady sú podkladom pre spracovanie územnoplánovacej dokumentácie je potrebné zohľadniť pri ich spracovaní aj požiadavky zákona NR SR č. 479/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov a vyhlášky MŽP SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii.

Usmernenie Ministerstva životného prostredia SR podáva orgánom územného plánovania výklad stavebného zákona a Vyhlášky MŽP SR č. 55/2001 Z. z. vo väzbe na § 29 pamiatkového zákona. Z tohto usmernenia vyplýva, že:

Územný plán regiónu - v súlade s § 10 ods. 2 písm. a) stavebného zákona stanovuje zásady a regulatívy ochrany národných kultúrnych pamiatok, ktoré podľa § 11 ods. 4 písm. i) vyhlášky MŽP SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii predstavujú návrh koncepcie ochrany a využitia kultúrneho dedičstva.

Územný plán obce - v súlade s § 11 ods. 2 písm. d) stavebného zákona ustanovuje zásady a regulatívy ochrany a využívania kultúrno-historických hodnôt a významných krajinných prvkov predovšetkým vo vzťahu k návrhu funkčného využitia územia.

Územný plán zóny - v súlade s § 12 ods. 2 písm. g) stavebného zákona ustanovuje zásady a regulatívy začlenenía stavieb do okolitej zástavby, do pamiatkových rezervácií, do pamiatkových zón a do ostatnej krajiny.

V súvislosti s uvedeným je potrebné zdôrazniť, že nejde len o prebratie územného priemetu kultúrnych hodnôt – zásad ochrany pamiatkového územia do návrhu riešenia územnoplánovacej dokumentácie, ale o ich využitie a zapracovanie vo vzťahu na príslušný stupeň územného plánu, hlavne obsah a rozsah riešenia.

O ochrane pamiatkového územia pojednáva vyhláška MŽP SR č. 55/2001 Z. z. v:

§ 11 Obsah územného plánu regiónu

- ods. 3** V základných údajoch sa uvádzajú, pod písmenom
- g)** vymedzenie ochranných pásiem a chránených území
 - i)** návrh koncepcie ochrany a využitia kultúrneho dedičstva a návrh rozvoja rekreácie
- ods. 6** Závazná časť územného plánu regiónu, pod písmenom
- b)** zásady a regulatívy starostlivosti..., **zachovania kultúrneho dedičstva...**

§ 12 Obsah územného plánu obce

- ods. 4** Riešenie územného plánu obce obsahuje, pod písmenom
- i)** **vymedzenie ochranných pásiem a chránených území** podľa osobitných predpisov
- ods. 6** Závazná časť..., pod písmenom
- e)** **zásady a regulatívy** zachovania kultúrnohistorických hodnôt...

§ 13 Obsah územného plánu zóny

- ods. 4** Riešenie územného plánu zóny, pod písmenom
- d)** **vyhodnotenie limitov územia**, napr. limity využitia prírodných zdrojov a

potenciálu územia, **ochranné pásma, chránené územia, stavebné uzávery a iné rozhodnutia štátnych orgánov.....obmedzenia vyplývajúce.....z ochrany prírody a krajiny a kultúrnych pamiatok**

f) začlenenie stavieb do okolitej zástavby, do pamiatkových rezervácií, pamiatkových zón a do ostatnej krajiny

ods. 5 Zastavovacie podmienky na umiestnenie stavieb na jednotlivých pozemkoch určujú, pod písm.

c) prípustnosť architektonického riešenia stavieb z hľadiska zachovania charakteru existujúcej zástavby, napr. stavebný sloh, tvaroslovie, sklon strechy, použitie niektorých stavebných výrobkov, druh oplatenia

ods. 7 Závazná časť územného plánu zóny...., pod písm.

e) regulatívy začlenenia stavieb do okolitej zástavby, pamiatkových rezervácií, do pamiatkových zón a do ostatnej krajiny

Vo vyššie uvedenom texte boli len taxatívne vymenované tie časti vyhlášky, v ktorých sa konkrétne hovorí o chránenom území, pamiatkovom území a o zachovaní kultúrneho dedičstva. Každý spracovateľ - odborný pracovník, ktorý spracováva podklady - zásady k spracovaniu územnoplánovacej dokumentácie, má byť podrobne oboznámený so znením všetkých troch § 11, 12, 13 vyhlášky MŽP SR č.55/2001. Zásady je potrebné spracovať na základe poznania urbanisticko-historického a stavebného vývoja pamiatkového územia, pamiatkového zákona a v súlade s vyhláškou MŽP SR č.55/2001.

Pokiaľ majú byť zásady spoločensky rešpektovaným a dodržiavaným dokumentom, musia byť všeobecne zrozumiteľné. Odporúča sa materiál predložiť na posúdenie právneho expertovi, pôsobiacemu v oblasti správneho práva a ochrany pamiatkového fondu.